

بسمه تعالی

نام کتاب : ژرفای غدیر (غدیر در امواج)

پدید آورنده : محمد باقر انصاری

موضوع : 1. غدیر خم . 2. علی ابن ابی طالب علیه السلام ، امام اول . 23 قبل از هجرت
_ 40 ق . _ اثبات خلافت . الف . عنوان . ب . عنوان : ریشه یابی اعتقادی تاریخی غدیر.

297 / 452

4 ژ 83 الف / 54 / 223

نوع : مذهبی

تعداد صفحات : 224 صفحه

ناشر: انتشارات دلیل ما

محل نشر : قم

سال چاپ : 1382

چاپ هشتم : پاییز 1390

زبان اصلی : فارسی

سطح : عمومی

*امید است با مطالب ارائه شده در تحلیل غدیر ، نسل حاضر با روشی که برای تحلیل غدیر در پیش خواهد گرفت ، پی به گوشه ای از ابعاد مهم تاریخی - اعتقادی آن برده ، آثار کوتاه مدت و بلند مدت غدیر را با سؤالات خود دنبال کند ؛ تا بتواند عمق اقدامات پیامبر صلی الله علیه و آله در غدیر و نیز جهات عملکرد منافقین در آن ایام را در یابد ، و چشم دلش به گوشه ای از اسرار نبأ عظیم یعنی امیر المؤمنین علیه السلام باز شود و قدر دان و فداکار نعمت ولایت او باشد .

این کتاب پاسخگوی نیاز مخاطبانش در زمینه های ذیل می باشد :

تعریف غدیر ، اندیشه غدیر در نسل حاضر ، عمق نگاه ها نسبت به غدیر ، سؤالات نسل امروز درباره غدیر ، روشی برای نسل حاضر در تحلیل واقعه غدیر ، اهمیت غدیر در تاریخ اسلام ، اهمیت غدیر در اعتقادات اسلامی ، غدیر از واقعه تا تحلیل علمی ، تحلیلی بر انعکاس خبر غدیر در آن زمان ، تحلیلی بر نزول و تفسیر آیات قران در غدیر ، تحلیلی بر جمله من کنت مولا فهذا علی مولا ، تحلیلی بر بیعت غدیر ، تحلیلی از موضعگیریهای غدیر در برابر سقیفه ، برنامه عظیم ترین توطئه بر ضد خدا در

صحیفه ، توطئه قتل پیامبر و علی علیه السلام مقارن غدیر ، صحیفه ملعونه دوم در مدینه ، نتایج صحیفه بعد از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله ، کلیاتی از غدیر در کلام مولی علیه السلام ، استدلال به حدیث غدیر در کلام مولی علیه السلام و اتمام حجت با حدیث غدیر در کلام مولی علیه السلام .

موضوعات کلی که در کتاب به بررسی آنها پرداخته شامل موارد زیر می باشد :

پیشگفتار

بخش اول : روش نسل حاضر در تحلیل غدیر

بخش دوم : ابعاد اعتقادی تاریخی غدیر

بخش سوم : تحلیل برنامه های سه روزه غدیر

بخش چهارم : تحلیل عملکرد منافقین در غدیر

بخش پنجم : غدیر در کلام صاحب غدیر

پیشگفتار

امروز پیروان دین پژوه غدیر به این باور رسیده اند که فراتر از آنچه در باره اش می دانند در این گنج عظیم نهفته است ؛ و روشی را جستجو می کنند که اعماق آن را در نوردد و گوهر های گرانسنگ را از دریای زلالش در یابد و به آنان تقدیم نماید .

غدیر یعنی ...!

معنای غدیر لغت نامه نمی خواهد ! غدیر ما از متن قرآن است و قرآن در غدیر معرفی شده است . غدیر یعنی اختصاص ولایت به محمد و علی و فاطمه و حسن و حسین و یازده امام علیهم السلام از فرزندان ایشان . معرفت به مقام چهارده معصوم علیهم السلام ، درک معنای غدیر در عمیق ترین گونه آن است . غدیر اعتقادی است که ولایت همه خلائق را به دست " او " می داند ، نه فقط انسان ها را ! ما می گوئیم : " مردم کجا و مقام بلند امامت کجا " ؟ ! و خدا را شکر گزاریم که به ما اجازه نداد امامی برای خود انتخاب کنیم ، و انتخاب زیبایی خود را بر ما واجب نمود .

اندیشه غدیر در نسل حاضر

در سال های آغازین پانزدهمین قرن غدیر ، وقت آن است که جا پای پیامبر و علی علیه السلام را کنار درختان خم بوسه باران کنیم و پاسداری از حریم غدیر را حیات قلب خود بدانیم و با صدای بلند بگوئیم : ما با علی علیه السلام بیعت کرده ایم و هیچکس را بر او امیر نمی دانیم .

فدائیان چهارده قرن گذشته غدیر که این کاروان هزارو چهار صد ساله را از گذرگاههای پر خطر سقیفه عبور داده اند ، از سپردن میراث جاودانه غدیر به دست ما چه انتظاری دارند ؟
نسل های کنونی غدیر که آن را در اعماق وجود خود می یابند ولی از تاریخ آن چیزی نمی دانند ، سخن دلشان چیست ؟ فرزندان آینده غدیر که وارثان این گنج عظیم خواهند بود ، چه خواسته هایی را آرزو خواهند کرد که باید امروز به دست ما انجام شود !؟

بخش اول : روش نسل حاضر در تحلیل غدیر

غدیر و رشد فکرها در نسل جدید :

با شکل گیری همه جانبه فرهنگ مردم در ارتباط با یکدیگر و رشد عمومی فکرها در نسل جدید ، جا دارد غدیر نیز در آینه های تازه ای جلوه گر شود و سؤال گونه های فکر امروز درباره آن پاسخ داده شود بنابراین نباید به این اکتفا کرد که درباره غدیر فقط اسناد و مدارک جمع آوری شود و یا به اشکالی جواب داده شود ؛ بلکه وظیفه محققان دینی است که دست نسل امروز را گرفته با خود به اعماق غدیر ببرند .

عمق نگاه ها نسبت به غدیر :

نگاه اول : برنامه یک ساعته با توفقی ناگهانی

در نگاه اول ، غدیر قضیه ای را تداعی می کند که حداکثر یک ساعت طول آن است . تصوّر عمومی آن است که پیامبر صلی الله علیه و آله پس از مراسم حج به مدینه بازگشت و بدون اطلاع قبلی ، ناگهان با خطاب " یا ایها الرسول بلّغ ما انزل الیک من ربک ... " مواجه شد . آنگاه بود که کاروان بی خبر را فرمان توقف داد ، و حتی عده ای را که بی خبر از آنچه نازل شده پیشتر رفته بودند به منطقه غدیر باز گرداند . آنگاه به فوریت سنگها را روی هم چیدند و حضرت بر فراز آنها قرار گرفت و علی ابن ابیطالب علیه السلام را معرفی کرد و فرمود : " من کنت مولاه فعلی مولاه ، اللهم وال من والاه و عاد من عاداه و انصر من نصره و اخذل من خذله " . این نگاه اول و سطحی به واقعه غدیر است . اگر چه این نگاه در واقع خلاصه ای از یک واقعه مفصل است ، ولی به گونه ای در اذهان جای گرفته که تمام تفصیل آن پاک شده و فقط همین مقدار باقی مانده است .

نگاه دوم : مراسمی سه روزه با حضور 120000 نفر

با مراجعه گذرا بر منابع در دسترس مانند " بحار الانوار " و " الغدیر " چشم انداز دیگری از غدیر نمودار می شود که غدیر مراسمی سه روزه با حضور بیش از یکصد و بیست هزار نفر بوده و با اطلاع قبلی انجام شده است . پیامبر صلی الله علیه و آله از مدینه با نیت اعلام ولایت حرکت کرده و در مکه به اطلاع مردم رسانده که در غدیر متوقف خواهیم شد . آنگاه حضرت بر فراز منبر آمده و بیش از یک ساعت سخنرانی نموده ، و در بین سخنرانی علی علیه السلام را بر سر دست بلند کرده و " من کنت مولاه فهذا علی مولاه " را بر زبان جاری نموده و مسئله ولایت را کاملاً تبیین فرموده است . آنگاه

عمامه خود را بر سر حضرت بسته است و حسان بن ثابت شعر بلندی درباره غدیر سروده و با اجازه پیامبر صلی الله علیه و آله آن را برای مردم خوانده است. پس از سه روز طول کشیده تا یکایک آن جمعیت یکصد و بیست هزار نفری از مرد و زن بیعت کرده‌اند. در پایان روز سوم یکی از معاندین که منکر ولایت بوده به اقرار خویش درخواست عذاب الهی نموده و سنگی از آسمان بر سر او نازل شده و پیش چشم همه او را به قتل رسانده، و این‌گونه ارتباط غدیر باورهای بر همگان ثابت شده است این نگاه نخستین پرده‌ای است که از روی یک واقعه‌ی مفصل برداشته می‌شود.

نگاه سوم: پشت پرده غدیر، توطئه‌های منافقین

امضای صحیفه‌ی ملعونه‌ی اول مقارن با غدیر توسط کسانی که بعد از پیامبر صلی اله علیه و آله خلافت را بدست گرفتند و نقشه‌های مختلف آنان برای برهم زدن مراسم غدیر و سپس توطئه قتل پیامبر صلی الله علیه و آله در راه بازگشت از غدیر و تنظیم صحیفه‌ی ملعونه‌ی دوم به محض رسیدن به مدینه و تدوین اساسنامه غصب خلافت برای آینده‌های مسلمین همه این‌ها دقیقاً برای مقابله با غدیر و هم‌زمان با آن انجام شده است که دریچه‌های دیگری را به روی نسل جدید می‌گشاید.

نگاه چهارم: برنامه‌ای مفصل با پیش‌بینی‌های لازم

فرستادن جارچیان به اطراف مدینه برای خبر کردن مردم قبیله از سفر، نامه‌ی پیامبر صلی الله علیه و آله به یمن برای امیر المؤمنین علیه السلام - که آنجا سفر کرده بود - برای بازگشت به مکه از یمن، اتصال این جمعیت عظیم حجاج بین مکه و مدینه، آماده‌سازی مردم برای غدیر طی چند خطابه توسط پیامبر صلی الله علیه و آله در مکه و عرفات و منا و مسجد خیف، مراسم سلام به علی علیه السلام به‌عنوان "امیر المؤمنین" در مکه مراحل حساب‌شده غدیر برای آمادگی مردم است. اعلان حضور در غدیر برای همگان توسط بلال و به دستور پیامبر صلی الله علیه و آله، حرکت فوری برای غدیر پس از مراسم حج، خصوصیت جغرافیایی غدیر از نظر وقوع آن قبل از تقاطع جاده‌ها در جحفه و وجود درخت و آب در آنجا، انتخاب سلمان و ابوذر و مقداد و عمار برای ساختن منبر، و بنای آن به بلندی قامت پیامبر صلی الله علیه و آله و کیفیت خاص پرداخت آن با چین سنگ‌ها و قرار دادن رواندازهای شتران روی آن‌ها برای نرمی آن و تزئین آن با پارچه، جزئیاتی است که جلوه‌های پرمایه‌تر از غدیر را نشان می‌دهد. قرار گرفتن پیامبر و امیر المؤمنین بر فراز منبر با هم از آغاز سخنرانی بستن عمامه سحاب بر سر علی علیه السلام به‌عنوان اعلام نیابت از پیامبر صلی الله علیه و آله بلند کردن امیر المؤمنین علیه السلام بر فراز منبر و نشان دادن او به مخاطبین، گرفتن بیعت لسانی از مردم در اواخر سخنرانی، صورت فوق‌العاده‌ای از خطابه است که در تاریخ بشریت سابقه ندارد.

مسیر دقیق این سخنرانی تاریخی پیامبر صلی الله علیه و آله در بیان جوانب مسئله خلافت و امامت و تعیین دوازده امام علیهم السلام تا روز قیامت از فراز منبر غدیر، استناد به بیش از پنجاه آیه قرآن در متن خطبه نام بردن از منجی عالم بشریت حضرت مهدی علیه السلام در آغاز راه اسلام، ابعاد دیگری از این مراسم عظیم را به ما نشان می‌دهد. تبریک و تهنیت مردم و به‌خصوص امضاکنندگان صحیفه پس از سخنرانی اجازه پیامبر صلی الله علیه و آله به حسان برای سرودن شعر غدیر باسابقه منع شدید حضرت

از شعر، کیفیت خاص بیعت که ابتدا با پیامبر ص بیعت می‌کردند و سپس به خیمه امیر المؤمنین علیه‌السلام می‌آمدند و ضمن دست دادن به‌عنوان بیعت "السلام علیک یا امیر المؤمنین" می‌گفتند، کیفیت خاص بیعت زنان که برای حفظ حجاب ظرف آبی که پرده‌ای در وسط آن کشیده‌شده بود قرار دادند و زنان در یکسو و امیرالمؤمنین علیه‌السلام در سوی دیگر دست در آب می‌گذاشتند، همه این‌ها تداعی‌کننده‌ی عظمتی است که غدیر را قرین ابدیت ساخته‌است .

نوشتن صحیفه ملعونه در کعبه با مضمون منع از خلافت اهل‌بیت علیهم‌السلام، و عبور عده‌ای از منافقین از غدیر به سوی جحفه برای برهم زدن مراسم و بازگرداندن آن‌ها توسط پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله؛ مباحثه‌ای که توسط حارث فهری در غدیر صورت گرفت و خود او از خدا خواست که اگر غدیر از جانب خداست سنگی بر او فرود آید و فرود آمدن فوری سنگ در پیش چشمان آن جمعیت انبوه و خطاب حضرت به مردم که دیدید و شنیدید نشانگر فشاری است که از عظمت غدیر و راه منافقان وارد شده‌است حضور چهارده نفر از سردمداران سقیفه بر فراز کوه هرشی و برای قتل پیامبر صلوات‌الله‌علیه‌وآله، و نجات حضرت در سایه امداد الهی، و معرفی و دیدن چهره چهارده نفر توسط حذیفه و عمار، تنظیم متن سه صفحه‌ای صحیفه‌ی ملعونه‌ی دوم و پیش‌بینی تمام نیازهای اصلی غصب خلافت در آن قبل از رحلت پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله، نگاه عمیق‌تری است که یک مسلمان را وارد اعماق غدیر می‌نماید و متوجه اسراری نهفته در این برکه آسمانی می‌کند .

نگاه پنجم: غدیر با نکات شاخص و اهداف پیگیری شده

شاهد گرفتن پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله خدا و مردم را بر تبلیغ خود، تأکید حضرت بر امامت دوازده امام علیه‌السلام بعد از خود، تبیین حلال و حرام تا روز قیامت توسط آنان، اشاره به منافقین و اقدامات گذشته و آینده آنان تصریحاً و تلویحاً، اختصاص نیمه اول خطاب به اعلان اصل ولایت ائمه علیهم‌السلام و توضیح درباره آن در نیمه دوم، از نکات شاخص خطبه است .

مطرح شدن موضوعات اساسی اسلام از توحید، نبوت، ولایت علی و امامان علیهم‌السلام، فضائل اهل‌بیت علیهم‌السلام، و فضائل امیرالمؤمنین علیه‌السلام، لقب "امیرالمؤمنین"، علم اهل‌بیت علیهم‌السلام، حضرت مهدی علیه‌السلام، محبین و شیعیان اهل‌بیت علیهم‌السلام، دشمنان اهل‌بیت علیهم‌السلام، ائمه ضلالت، اتمام حجت بر مردم، بیعت، معرفی قرآن و مفسر آن، حلال و حرام، و قیامت و معاد، از اهداف پیگیری شده در خطابه‌ی غدیر است .

اعلام رسمی ولایت علی علیه‌السلام در بزرگترین خطابه‌ی پیامبر صلوات‌الله‌علیه‌وآله برای جهان بشریت در سطح جهانی، حفظ انسجام امت اسلامی با تعیین خلیفه، مقابله با توطئه‌های منافقین و اتمام حجت بزرگ برای همه مردم، آثار و نتایجی است که غدیر در صدد آن بود .

نگاه ششم: غدیر تاریخچه‌ای بر بلندای چهارده قرن

نگاهی به تاریخچه غدیر در چهارده قرن که به‌طور مستمر از سوی منتقدانش مورد حراست قرار گرفته، اسناد متعدد آن که حتی از سوی مخالفینش نقل‌شده، تواتر آن و حفظ متن بلند خطابه‌اش و متون دیگر مربوط به آن، مباحث علمی و احتجاجات که پیرامون آن صورت‌گرفته، شعرهایی که درباره آن

سروده‌شده، کتاب‌هایی که درباره آن تألیف شده، و جشن‌های مفصلی که هر ساله به‌مناسبت آن برگزار شده ابعاد دیگری است که آفتاب نورانی غدیر را از بلندای چهارده قرن به ما می‌نمایاند. اینجاست که متوجه می‌شویم در آن روز عظیم، پیامبر عظیم الشان صلی الله علیه و آله کدامین آینده‌های بلند مدت را زیر نظر داشته، و برای کدامین نسلها سخن می‌گفته است.

سوالات نسل امروز درباره غدیر

اهمیت غدیر در چیست؟ شاید نقطه آغاز کنجکاوای درباره‌ی غدیر این باشد که چرا غدیر در آیا به موقعیت غدیر در اعتقادات توجه شده‌است اگر نوشتن تاریخ پادشاهان شاعران هنرمندان و مخترعان ضروری است باید بگوییم نوشتن تاریخ دین و مذهبی که ملت‌های زنده‌ای بدان اعتقاد دارند ضروری‌تر است؛ خصوصاً دینی که همواره با ساختمان فکری و روحی پیروانش آمیخته و در جای‌جای زندگی آنان حضور دارد.

در نوشتن تاریخ دین آنچه به پایریزی و ابتدای هر دین بازمی‌گردد تدوینش از بقیه واجب‌تر است، تا بتوان بناهای بعدی را روی آن پایه‌ها تحلیل کرد مذهب اهل‌بیت علیهم‌السلام نیز بر پایه‌هایی استوار است، و این پایه‌ها در موقعیت‌های خاصی پی‌ریزی شده که غدیر از مهم‌ترین آنهاست.

غدیر به کدامیک از ابعاد زندگی مربوط است؟ از آنجاکه غدیر ترسیم‌کننده خط سیر اساسی یک مسلمان بلکه یک انسان است، که اصل آن جهت اعتقادی و فکری است، و جهات تشریحی و اخلاقی و عاطفی از آن منشعب می‌شود لذا بیان ابعاد و دلالت‌های ماجرای غدیر می‌تواند جوانب مختلف زندگی ما را یکجا و به‌صورت پایه‌ای حل کند. مسئله ولایت مربوط به‌روز هجدهم ذی‌الحجه نیست، بلکه با اصل خلقت و سری رسالت انبیا علیهم‌السلام و غرض اصلی از بعثت پیامبر صلوات‌الله‌علیه و آله و نتیجه‌نهایی ادیان آسمانی در قبر و برزخ و قیامت مرتبط است. بنابراین اگر گفتگو از غدیر به میان می‌آید سخن درباره هدف از خلقت بشر و برنامه‌ای است که او را به سوی آن هدف سوق می‌دهد.

غدیر واقعه است یا حادثه؟ غدیر برای پیامبر صلوات‌الله‌علیه و آله واقعه‌ای شیرین است که با اعلام جانشین خود نتیجه رسالت را می‌بیند؛ محبوب‌ترین شخص نزد خدا و رسول را به‌عنوان خلیفه معرفی می‌کند و با این انتصاب فکرش از آینده اسلام راحت می‌شود. همچنین واقعه‌ای به‌یادماندنی برای امت اسلام است که امورشان بدون تدبیر رها نشده، بلکه عمود خیمه آن بدست پیامبر صلی الله علیه و آله چنان پی‌ریزی شده و به دست حافظی مورد اعتماد سپرده شده که طمع دشمنان را یکباره قطع کرده است. مسلمانان آن‌قدر خوش‌حال‌اند که امر خلافت از طرف خدا اعلام شد و به دست مردم سپرده نشد و از اشتباهات و تعرضات عمدی و سهوی مصون ماند. "حادثه" اما در کنار غدیر است، که پنجه در پنجه آن انداخته و همزمان پیش می‌رود. صحیفه ملعونه، توطئه قتل پیامبر صلی الله علیه و آله حرکات ناخوشایند مردم در غدیر که برای سخنرانی جمع نمی‌شدند، سخنان ناروای منافقین قبل و همزمان و بعد از خطبه غدیر، و ده‌ها دسیسه که در دل‌ها جریان داشت همین روی تلخ واقعه غدیر است پس واقعه غدیر قرین حادث است و در متن و حاشیه‌اش حوادثی وجود دارد که دانستن آن‌ها به اندازه‌ی اصل داستان غدیر مهم است.

چطور صد و بیست هزار فراموش‌کار در غدیر جمع‌شده بودند؟ فراموش‌کاری اندازه‌ای دارد و حافظه ضعیف مرزی می‌شناسد! خوب است که حاضرین غدیر کوه نبودند و خوب شد که پیامبر صلی الله علیه و آله فقط سخن نگفت بلکه عملاً علی علیه السلام را بر سر دست بلند کرد که اگر گوش کسی کر است لااقل ببیند؟! واقعاً اینان چگونه بشری بوده‌اند که از صد و بیست هزار نفر به فقط سه نفر غدیر را فراموش نکرده‌اند؟ و در روزهای بعد هم افراد انگشت‌شماری آن را به خاطر آورده‌اند و بقیه با همان حالت فراموشی مرده‌اند و مداوا نشده‌اند؟ و این‌که چه مقدار از مسلمانان آن روز منافق بودند، و چه مقدار بی‌تفاوت، و چه تعداد مقید به دین؟! این تحقیق پاسخ روشنی درباره به فراموشی سپردن غدیر توسط آن مردم به دست ما خواهد داد که روشن‌گر علل رفتارهای دیگر آنان نیز خواهد بود.

اگر غدیر عملی می‌شد دنیا چگونه بود؟ نسل امروز مایل است تصویری از روزگاری داشته باشد که در آن مسیر طبیعی خلافت پیش می‌رفت و علی علیه السلام به خلافت می‌رسید، ولی افسوس که گرفتار ظلمتی از سقیفه است که نمی‌تواند این منظره را در ذهن خود به تصویر بکشد. این‌که سلمان و ابوذر و مقداد در آن روزهای اول به مردم نهیب می‌زدند که اگر خلافت به صاحبش بازگردد نعمت‌های الهی از آسمان و زمین بر مردم ارزانی خواهد شد منظورشان چه بود؟ غاصبان را که این‌همه نعمت را از دست همه بشریت گرفته‌اند با چه زبانی می‌شود نفرین کرد؟

هدف غدیر محکم کردن دین بود، نه برگرداندن به جاهلیت؛ چنانکه سقیفه کرد! آموزش معارف دین بود نه فروبردن مردمی در جهل؛ پاسخ به طالبین حقیقت از ادیان دیگر بود که سراغ اسلام می‌آمدند؛ نه خوار کردن اسلام با بهت‌زدگی در مقابل آن؛ چنانکه سقیفه کرد! بیان قرآن این سرمایه‌های اصلی اسلام بود نه طالبین معرفت آن را شکنجه و تبعید کردن؛ چنانکه سقیفه کرد! تعلیم قضاوت‌های به‌حق و نشان‌دادن امر عدالت در اجتماع بود؛ نه ترویج ظلم و بی‌عدالتی و جایز دانستن آن بر خلیفه حتی نسبت دادن آن به خدا و رسول؛ چنانکه سقیفه کرد!

بخش دوم: ابعاد اعتقادی تاریخی غدیر

دیدگاه‌های تاریخی اعتقادی غدیر

واقعۀ غدیر از دیدگاه‌های مختلفی قابل‌توجه است، ولی مهم‌ترین جهتی را که نقش اساسی در دین و اندیشه ما دارد در دو دیدگاه تاریخی و اعتقادی می‌توان خلاصه کرد. در این بخش اهمیت غدیر در تاریخ اسلام را به‌عنوان دیدگاه اول مورد بحث قرار می‌دهیم و طی آن شرایط زمانی حجة‌الوداع و موقعیت مکانی غدیر خم و موقعیت مردمی مراسم غدیر و کیفیت ابلاغ و توجهات الهی به این واقعه را مورد بررسی قرار می‌دهیم. در دیدگاه دوم اهمیت غدیر را در اعتقادات اسلامی و مقایسه‌های اعتقادی غدیر و بیان آثار کوتاه‌مدت و اهداف بلندمدت آن تبیین می‌کنیم. دیدگاه سوم مروری بر راه طی شده‌ی غدیر و خلافت است و این‌که غدیر مظلوم تا کجا پیش رفت و چگونه اسلام واقعی و غیرواقعی در سایه غدیر کشف شد و این‌که منسوب کردن خلیفه چه فرقی با سپردن آن به شورا داشت؟

دیدگاه اول: اهمیت غدیر در تاریخ اسلام

الف : شرایط زمانی حجة الوداع

شرایط زمانی حجة الوداع از چند جهت قابل توجه است :
اولین سفر رسمی پیامبر صلی الله علیه و آله به مکه

پیامبر صلی الله علیه و آله پس از هجرت یکبار در صلح حدیبیه - طبق قرارداد- فقط چند ساعت به مکه آمد و بازگشت ؛ و بار دیگر در فتح مکه که به عنوان جنگ آمد و پس از برچیدن بساط کفر و بت پرستی به طائف رفت ، و در بازگشت عمره انجام داد و به مدینه بازگشت . اکنون پس از ده سال از هجرت - در حالی که مکه یک شهر اسلامی شده بود - به محض اعلام سفر حضرت ، بیش از یک صد و بیست هزار نفر همراه حضرت حرکت کردند که در آن زمان بسیار غیر عادی بود .

سال آخر عمر پیامبر صلی الله علیه و آله

با توجه به این که پیامبر صلوات الله علیه و آله از آغاز این سفر نزدیکی رحلت خویش را گوشزد می نمود ، همه متوجه این خبر دهشت آور برای جامعه اسلامی نوپای خود شده بودند ، و طبعاً و اهمه دسیسه ها و اجرای توطئه های داخلی و خارجی در دل ها اوج می گرفت . در چنین شرایط روحی مردم ، حضرت جانشین خود را معرفی کرد که از نظر زمانی موقعیت بسیار مناسبی ایجاد شده بود .

غدیر برای ملل مختلف

در مراسم غدیر که پس از حج به وقوع پیوست اهل ملل مختلف از سیاه و سفید ثروتمند و نیازمند شجاع ناتوان بی سواد و باسواد مهاجر و انصار شهری و روستایی مرد و زن و بچه هم شرکت داشتند که این ترکیب خاص قابل تجزیه و تحلیل است .

وقوع ماجرای غدیر پس از حج ، حاکی از این است که ابتدا در سایه مراسم حج و لباس احرام و اعمال یکسان برای همه ، یک برابری مطلق در برابر احکام الهی ایجاد شد ، و آمادگی برای اعلام ولایت و قبول آن شمول همگانی پیدا کرد . پیامبر صلی الله علیه و آله در خطابه خود این نکته را خاطر نشان کرده فرمودند : " بدانید که خداوند او را برای شما صاحب اختیار و امامی قرار داده که اطاعتش را واجب نموده است بر مهاجرین و انصار و بر تابعین آنان به نیکویی ، و بر روستایی و شهری و بر عجم و عرب و آزاد و بنده ، و بر بزرگ و کوچک و بر سفید و سیاه . بر هر یکتا پرستی حکم او اجرا شونده است " .

ب : موقعیت مکانی غدیر خم

معرفی جانشین پیامبر صلی الله علیه و آله در مدینه نیز امکان پذیر بود . در بین راه مدینه تا مکه قبل از اعمال حج هم ممکن بود . در ایام سه روزه حج در عرفات مشعر و منا هم ممکن بود . با همه این شرایط مکانی که پیامبر صلی الله علیه و آله در اختیار داشت ، مصالح بسیاری اقتضا می کرد که این برنامه در محل از پیش تعیین شده ای بین مکه و مدینه باشد . حضرت برای توقف ، منطقه غدیر را در مکه انتخاب کرد و این یک فرمان الهی بود . حضرت صریحاً اعلام کردند که پس از خروج از مکه هم

باید در غدیر خم برای مسئله‌ای مهم توقف کنند . این کیفیت اعلام درباره مکان برنامه از چند جهت جالب‌توجه است :

به‌یادماندن توقف در بیابان غدیر: اجتماع مردم در مکه آن قدر مهم نبود که اجتماع یکصد و بیست هزار نفر در بیابان و برپا کردن منبر و سخنرانی مفصل برای آنان و توقف سه‌روزه در چنین مکانی برای همیشه در خاطره‌ها می‌ماند گذشته از این‌که در مکه و یا هر جای دیگری که منزل و محل استراحتی در آن وجود داشت احتمال شرکت نکردن مردم بود ، ولی کاروان به صورت یک واحد عظیم - آن هم با حضور پیامبر صلی الله علیه و آله - به صورت یکپارچه در هر برنامه ای شرکت می کرد .

غدیر مکانی سابقه دار : غدیر مکانی سابقه دار بین مکه و مدینه بود که به خاطر وجود آب و چند درخت کهنسال به عنوان استراحتگاه مسافران در نظر گرفته می شد ، و حتی خود حضرت در راه آمدن به مکه از غدیر عبور کردند .

ج : کیفیت ابلاغ

دو نفر بر فراز یک منبر: ایستادن پیامبر صلی الله علیه و آله بر فراز منبر بلند ، درحالی‌که سابقه ذهنی مردم نشستن حضرت بر منبر و یا ایستادن بدون منبر بود ، حالت استثنایی به‌نظر می‌رسید. ایستادن امیرالمؤمنین علیه‌السلام از اول خطبه بر فراز منبر در کنار پیامبر صلی الله علیه و آله - به‌طوری‌که دو نفر در حال قیام در محل سخنرانی دیده شوند - یکی از جذاب‌ترین و توجه برانگیزترین قسمت‌های برنامه بود که تا امروز نظیر نداشته‌است .

بلند کردن و معرفی امیرالمؤمنین علیه‌السلام : بلند کردن و معرفی امیرالمؤمنین علیه‌السلام در بین سخنرانی ، یک کار خارج از محدوده سخنرانی است ، و در هیچ‌یک از سخنرانی‌های حضرت و حتی در عرف سخنرانان جهان دیده نشده‌است . این کار به‌عنوان یک اقدام بسیار فوق‌العاده و به‌یادماندنی درباره حساس‌ترین فراز خطبه انجام گرفت .

بیعت لسانی از فراز منبر: بیعت و اقرار لسانی گرفتن از مردم به این صورت که حضرت از مردم بخواهند تا در بین سخنرانی ، اقرار خود را به‌طور مفصل بر زبان جاری کنند و محتوای سخنان حضرت را با صدای بلند تکرار کنند ، نیز اقدامی استثنایی بین همه سخنرانی‌های عالم و ابداعی در این فن به شمار می‌آید .

د : توجه الهی

از جهات استثنائی در مسئله غدیر، توجه خاص الهی به این برنامه بود . در این‌باره نمونه‌های زیر قابل‌توجه است :

فرمان ابلاغ خاص برای غدیر: مانند آیهی " یا ایها الرسول بلغ ما أنزل الیک من ربک " درباره هیچ‌یک از دستورات الهی نازل نشده ، بلکه در آن موارد خود امر مثل نماز و روزه و امثال آن نازل می‌شد و حضرت آن را به مردم ابلاغ می‌فرمود ولی در این‌باره فرمان ابلاغ خاص صادر شد .

تاکید الهی درباره غدیر: آیه " و إن لم تفعل فما بلغت رسالته " خصوصیت عظیم مسئله را می‌رساند که درباره هیچ‌یک از اوامر الهی چنین خطابی از طرف خداوند نیامده ، و این حاکی از اهمیت ویژه این دستور بین همه دستورات الهی است که نرساندن آن مساوی با نرساندن رسالت پروردگار است . ضمانت حفظ الهی برای ابلاغ غدیر: آیه "والله يعصمك من الناس " که خداوند درباره این یک حکم با این صراحت ، ضمانت حفظ پیامبر صلی الله علیه و آله را از انواع دشمنان نموده حتی در اصل رسالت پیامبر صلوات‌الله‌علیه و آله وعده حفظ آن حضرت را در مقابل خطرات احتمالی از مشرکین و منافقین نداده و چنین سابقه‌ای درباره حضرت وجود ندارد . این حکایت از اهمیت ولایت نزد خداوند دارد که چنین پشتیبانی فوق‌العاده‌ای نسبت به آن فرموده‌است.

ح : موقعیت مردمی

مؤمنین قوی الایمان و ضعیف الایمان : مسلمانانی که در غدیر حضور داشتند در درجات بسیار متفاوتی از ایمان بودند از سلمان و ابوذر و مقداد گرفته که در بالاترین درجه ایمان و معرفت بودند و اعلام مقام ولایت و امامت امیرالمؤمنین علیه‌السلام برایشان تازگی نداشت تا افرادی که این نیاز را احساس می‌کردند. در درجه بعد کسانی بودند که امیال دنیوی هر آن در کمین آنان بود تا دین خود را بفروشدند و تمایلات خود را ارضا کنند . از سوی دیگر خون‌خواهی های قبیله گرایانه در کنار سایر اخلاق جاهلی - که هنوز در روح بسیاری ریشه داشت - یاد بدر و احد و خندق و خیبر و حنین و سایر جنگ‌های پیامبر صلی الله علیه و آله را در یاد عده‌ای تازه می‌کرد، و به‌عنوان انتقام از آن حضرت و از امیرالمؤمنین علیه‌السلام که - در اکثر جنگ‌ها پیروزی و فتح به دستش بود و شجاعانه‌ای از عرب به دست او به زمین افتاده بودند - قلب‌های پرکینه ای را وادار به مخالفت و ضدیت با این برنامه می‌نمود. آخرین درجه کسانی بودند که همیشه همرنگ اکثریت بودند و از خود عقل و فکر و قدرت تصمیم‌گیری نداشتند اینان آنگاه که اکثریت را در جبهه مخالف می‌دیدند به آن‌ها می‌پیوستند .

دیدگاه دوم : اهمیت غدیر در اعتقادات اسلامی

پایگاه ریشه‌دار غدیر در اعتقادات از جهات اهمیت آن معلوم می‌شود ، این مسئله دقیقاً به جانشینی پیامبر صلی الله علیه و آله بازمی‌گردد که از روز اول رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله تاکنون مسئله اصلی مسلمانان است . توحید و نبوت بین مسلمانان از موارد اتفاقی و مسلمات است ، و فقط مسئله امامت سررشته تمام اختلافات مسلمین شده‌است . اعترافات و اقرارها و اتمام حجت‌ها و اسناد قوی در مسئله غدیر، در حدی است که سندی قاطع برای امامت و ولایت اهل‌بیت علیهم‌السلام است ؛ و همین یک دلیل به‌تنهایی برای اثبات بسیاری از پایه‌های اعتقادی کافی است .

ثمرات غدیر سه‌گونه است که هر سه در موقعیت خود ضروری است : مقایسه‌های اعتقادی ، آثار کوتاه‌مدت ، و آثار بلندمدت .

الف: مقایسه‌های اعتقادی غدیر

"غدیر " امامت امامی را اثبات می‌کند که با ریاست او در امت اسلامی تمام الگوها شکل ضمانت شده به

خود می‌گیرد ، در مقابل امتی که امامت غدیری امام معصوم را نپذیرد ، همیشه در معرض اشتباهات و نیز تغییرات عمدی خواهد بود و نتایجی دگرگونه پدید خواهد آورد . این اصل اصیل باعث پافشاری طرفداران غدیر درباره آن و هجوم دشمنان نسبت به آن گردیده است .

توحید غدیر در برابر توحید سقیفه

توحید غدیر، خدا را ذات لایزال منزهی می‌داند که با هیچ‌یک از مخلوقاتش قابل‌مقایسه نیست ؛ اما توحید سقیفه از خود و جسمی ساخته که دست‌وپا هم برایش در نظر گرفته‌است و مانند انسان‌ها ایاب‌وذهاب دارد . خدای عادل بر اساس غدیر

سقیفه خدا را عادل نمی‌داند و لزومی هم برای این اعتقاد نمی‌بیند و تحقق ظلم از سوی حق تعالی را جایز می‌شمارد اما غدیر خدای عادل را پذیرفته‌است که هیچ احتمالی از ظلم درباره او روانیست .
ب : آثار کوتاه مدت غدیر

آثار کوتاه‌مدت غدیر در چهار جهت قابل‌بررسی است : ثمرات فوری غدیر، این‌که بهتر از غدیر راهی نبود ، و آنان که لایق ولایت نبودند از آن منحرف شدند . فتنه بنام سقیفه شد نه به نام پیامبر و علی علیه‌السلام .

ثمرات سریع غدیر را در شش جهت می‌توان خلاصه کرد : 1- پیشگیری از بهانه‌های ارتداد مردم : تعیین جانشین برای یک امت بعد از پیامبر صلوات‌الله‌علیه‌وآله برنامه‌ای بود که به اقتضای عقل عقلائی باید انجام می‌شد و اگر انجام نمی‌شد مردم بهانه‌های بسیاری برای بازگشت از اسلام برای خود می‌یافتند . 2- حفظ قوام امت اسلامی : رها نکردن جامعه به حال خود و بدون سرپرست نگذاشتن آن از جهت قوام جامعه و امنیت آن مهم بود تا امت اسلامی از یکدیگر گسسته نشود .

3- خنثی کردن اقدامات منافقین برای جلوگیری از انحرافات و مقابله با منافقین - که حتی با حضور پیامبر ص جرات توطئه را به خود می‌دادند- تعیین جانشین لازم بود تا اقدامات آنان خنثی شود .

4- نشان‌دادن پابرجا یی اسلام به ملل جهان

در دولت‌ها و ملل جهان آن روز این مسئله مطرح بود که بعد از پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله سرنوشت اسلام چه خواهد شد و نقطه غدیر پاسخی به همه آنان بود .

5 - مقابله آسان با طاغیان : برای مقابله با دشمنان خارجی اسلام و قبایلی که سر به مخالفت برداشتند جانشین تعیین‌شده پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله با قرار گرفتن در جایی آن حضرت به‌راحتی می‌توانست قوام امور را حفظ کند و آنان را بر جای خود بنشانند .

6- اتمام حجت بر پیروان سقیفه : اتمام حجت بزرگ بر مردم انجام شد ، که پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله آنچه برنامه‌اش بود در این باره به انجام رساند ، و هیچ نقطه مبهم و جای سؤالی درباره‌ی آینده‌ی اسلام باقی نگذاشت . این مردم بودند که باب انحراف را به روی خود گشودند و به‌محض چهره نمودن سقیفه به استقبال آن رفتند همان گونه که حضرت زهرا سلام‌الله‌علیها در خطبه فدکیه فرمود : هنگامی‌که خداوند جایگاه انبیا و منزلگاه برگزیدگانش را برای او اختیار نمود و آنچه به او وعده داده بود به اتمام رساند کینه و دشمنی ناشی از نفاق و شما ظاهر گردید... و شیطان از کمینگاه خود سر برآورد و شما را بسوی

خود خواند و شما را دعوت نمود ، و دید که دعوت او را اجابت می‌نمایید... و چون شما را به قیام بر ضد حق خواند قیام و سرعت قبول شما را یافت ... تمام این قضایا در حالی بود که فاصله‌ی زیادی نشده و زخم هنوز وسیع بود و جراحت هنوز التیام نیافته و پیامبر صلی الله علیه و آله هنوز دفن نگردیده بود ! ... سپس شروع نمودی در برافروختن شعله‌های فتنه و برانگیختن هیزم‌های آن و ندای شیطان مکار را اجابت کردید و شروع به خاموش کردن انوار دینی روشن و بی‌اعتنایی به سنت‌های پیامبر برگزیده نمودید .

این‌ها اهداف فوری غدیر بود که پس از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله در جهات نفی و اثبات ثمره خود را نشان داد .

بهتر از غدیر هیچ راهی نبود

با تحلیلی از ترکیب جامعه اسلامی در سال آخر عمر پیامبر صلی الله علیه و آله به‌خوبی مشخص می‌شود که هیچ طرحی زیباتر و بهتر از رفتار پیامبر صلی الله علیه و آله با جامعه آن‌چنانی نمی‌توان فرض کرد، به‌طوری‌که نتیجه‌اش بقای اسلام باشد تا نسل‌های بعدی به‌راحتی بتوانند حق و باطل را بفهمند و حجت بر آنان تمام شود و راه را آزادانه انتخاب کنند . اگر نام اسلام محو می‌شد ، هم اتمام حجت از بین می‌رفت و هم انتخاب آزادانه ! چون یا مردم اصلاً خبری از حق نداشتند تا بتوانند آزادانه آن را انتخاب کنند و یا خبری از باطل نداشتند تا ناخواسته در طریق آن نیافتند .

آنان که لایق ولایت نبودند : پیامبر صلی الله علیه و آله با بیان " الیوم اکملت لکم ... " فهماند که دین بدون ولایت کامل نیست بنابراین مردمی که دین بدون ولایت را پذیرفتند در واقع خواسته‌اند بگویند : " دین ناقص هم برای ما کافی است و ما دین کامل را نمی‌خواهیم " ! در نتیجه هزار چهارصد سال است که مردم با دین ناقص می‌گذرانند و شاید هم لایق دین کامل نیستند . دین کامل انسان‌های کامل می‌طلبد که از عهده عمل به آن برآیند حقیقت را ادا کنند . البته این بدان معنی نیست که مردم مقصر نیستند بلکه تقصیرها و گناه‌ها به‌جای خود باقی است و در عین حال سکه ولایت هم‌قیمت خود را حفظ کرده و به دست هر نااهلی نیافتاده‌است !

فتنه بنام سقیفه شد نه به نام پیامبر و علی علیه السلام : پیامبر صلی الله علیه و آله در برخورد با مخالفان ولایت علی علیه‌السلام با اطلاع از انواع گرایش‌های شان به محبت‌های خود می‌افزود و از خلف‌هایشان چشم می‌پوشید به آنان هدیه می‌داد ، کمک می‌کرد و به هر صورت آنان را از علنی کردن راز دلشان مانع می‌شد . تا نهال اسلام رشد خود را بنماید و استحکام خود را بیابد . همین مقدار که در تاریخ ثبت شود تا پیامبر صلی الله علیه و آله زنده بود اسلام تزلزل درونی پیدا نکرد و مسلمین یکپارچگی خود را حفظ کردند ، بسیار مهم است . پس از پیامبر صلی الله علیه و آله هر چه واقع شود به حساب امت است ، به خصوص که از همان لحظه اول نگذاشتند به دست امیر المؤمنین برسد و این بهترین دلیل شد بر اینکه نتوانند این اختلافات را به نام آن حضرت تمام کنند .

ج : اهداف بلند مدت غدیر

اول : امامت

محور غدیر " امامت بعد از پیامبر صلی الله علیه و آله " است که با ژرف نگری و آینده بینی دقیق در هیچ یک از ادیان و ملل جهان نظیر ندارد . با انتخاب بهترین مولا و معرفی دوازده امام علیهم السلام تا آخر دنیا ، تعیین امام معصوم و معرفی امامان علیهم السلام به عنوان معادن علم ، ولایت مطلقه الهیه بدست به دوازده امام معصوم و معرفی حضرت مهدی علیه السلام ، جهات مهم اعتقادی را بیان نمود .

دوم : منابع و مراجع دینی

مسلمان به عنوان دینی که انتخاب کرده ملتزم به دستوراتی است که از سوی صاحب شریعت به او می رسد ، و این الزام اعتقادی او را وادار می کند تا هر چه بیشتر در جستجوی فرامین الهی باشد از جمله :

1- حلال و حرام غیر قابل تغییر

2- اهل بیت علیهم السلام مبین حلال و حرام

اهل بیت علیهم السلام مبین حلال و حرام :

قرآن و عترت به عنوان تنها مرجع دینی مردم معرفی شده و کیفیت مراجعه به آنها نیز تعلیم داده شده است . بدین صورت که قرآن کتاب دائمی و متقن پروردگار است و پیامبر و امامان علیهم السلام در کنار قرآن دو نقش اساسی دارند : 1. مبین و مفسر قرآن اند و با همان عصمت و علمی که دارند مفاهیم و معارف گوناگون قرآن را در اختیار مردم قرار می دهند .

2. ادامه آنچه در قرآن گفته نشده و یا به صورت مجمل بیان شده توسط آنان باید ارائه شود تا مصونیت قطعی احکام الهی از هر تحریف و اشتباهی ضمانت شده باشد لذا تعبیری از قبیل " لن یفترقا " و یا " کل واحد منهما منبی عن صاحبه " درصدد پایه ریزی اعتقادی در غدیر بوده است .

سوم : آینده مسلمین

شکی نیست که آینده نگری یک دین و فرستنده آن ، دلیل بر ژرف نگری آن خواهد بود و دلخوش کردن مردم به آنچه انتظارش نمی رود نشانه سطحی نگری تلقی می شود . از اینجا است که در غدیر، آینده ای نگران کننده به عنوان زنگ خطر در گوش مردم به صدا درآمد . نمونه ای بارز این مسئله را در دو جلوه می توان دید .

- 1 . پیش گویی از امامان ضلالت : صراحت به ظهور امامان ضلالت و انحراف بعد از پیامبر ص و مقابله آنان با امامان معرفی شده در غدیر و حتی غلبه آنان مردم را متوجه خطر جدی می نمود .
  - 2 . پیش گویی از نفاق و ضعف ایمان مردم بعد از پیامبر صلی الله علیه و آله : این اعلام خطر در غدیر از زیباترین چراغ های هدایت اسلام بود که مؤمنین حقیقی را بیدار کرد تا خود را در جهت اعتقادی و عملی آماده مقابله با گمراهان نمایند و ناخواسته در گردونه برنامه امامان ضلالت قرار نگیرند .
- دیدگاه سوم : مروری بر راه طی شده غدیر و خلافت

سقیفه چه کرد ؟ غدیر مظلوم تا کجا پیش رفت ؟

ما می گوئیم : اسلام بعد از پیامبر صلی الله علیه و آله دو راه داشت : خلیفه انتخاب شده خدا یا خلیفه منتخب مردم . راه شورا عملاً نشان داد که سر از کجا درآورد ، و از ظلم به فاطمه علیها السلام تا ظلم و حسین علیه السلام را طی پنجاه سال درنوردید . در بی فرهنگی و جهل جامعه آن چنان زحمت کشید و چه

جنگ‌هایی که به پا کرد تا روزگاری که معاویه و یزید و بنی‌امیه و بنی‌عباس لعنت الله علیهما رسماً اسلام را به مسخره گرفتند و خودشان عملاً از شورای ساختگی هم بیرون آمدند و خلافت را تبدیل به سلطنت موروثی نمودند . ولی راه اول یعنی خلافت مخصوص با اینکه در ظاهر پیروز نشد ، ولی همچنان جسته‌و‌گریخته و شکسته و بسته و درحالی‌که در چنگال راه دوم دست‌وپا میزد این راه هزار چهار صد ساله را با حفظ مبانی خود پیمود و این‌سان بقای دین را ضمانت کرد . اسلام واقعی و غیرواقعی در سایه غدیر کشف شد

یکی از اسرار غدیر آشکار شدن توطئه‌های پنهان است در سایه غدیر اسراری کشف شد که اگر این برنامه نبود آن برنامه‌ها هرگز دست‌یافتنی نبود . غدیر مرز حقیقی اسلام واقعی و کفر واقعی بود یعنی بسیار از کفرهای واقعی به اسلام ظاهری تبدیل گشته بود و بسیاری از اسلام‌های واقعی درست به چشم نمی‌آمد و نیاز به محکی برای امتحان مردم بود این محتوای غدیر بود که کار را یکسره کرد و پس‌از پیامبر صلی الله علیه و آله در عرض چند ساعت یا چند روز تمام باطن‌ها را آشکار ساخت و درجات مختلف ایمان افراد هم برای خودشان روشن شد و هم برای سایر مردم معلوم گردید .

معارف صحیح اسلام با شخص ضمانت شده الهی تضمین شد آنچه یک ملت و دین را معرفی می‌کند دامنه فتوحات و مقاومتش در برابر دشمن نیست ، بلکه معارف آنست که خط فکری آن را تعیین می‌کند و در آن خط با معارف خویش ، انسان‌سازی می‌کند . آنچه شهدای کربلا را ابدی ساخت و از سایر شهدا جدا ساخت همین است . به‌هرحال برای تحویل معارف اسلام به نسل‌های آینده اسلام و ساختن انسان‌هایی والا - که هدف اصلی اسلام است - چنین افرادی لازم است چراکه ضامن بیان معارف صحیح اسلام فقط کسی می‌تواند باشد که رسماً از طرف خداوند مورد تضمین باشد و عملاً از عهده این مهم برآید . این همان مقام عصمت مطلق است که از طرف خداوند تعیین شده است خداوند این مهم را عملاً انجام داده و ادامه‌دهندگان و حافظان این خط را تا روز قیامت تعیین فرموده است . در خطبه غدیر این مسئله به‌خوبی روشن است که هنوز دریای معارف دین چه تفسیر قرآن و چه بیان احکام و چه اعتقادات و معارف دین بیان نشده ، و این‌همه توسط جانشینان تعیین شده‌ای که از هر جهت - به‌خصوص از جهت علم و عصمت و اعتماد - ضمانت شده بودند برای مردم راه‌گشایی خواهد شد .

اگر غدیر نبود اشکال معکوس آغاز می‌شد !

اگر پیامبر صلی الله علیه و آله وصی خود را تعیین نمی‌فرمود قطعاً مردم از این طرف اشکال‌تراشی می‌کردند که چرا باید پیامبر یک دین ، جانشین خود را تعیین نکرده از دنیا برود ! چه پیامبر صلی الله علیه و آله اصل مسئله نصب خلافت را در طول عمرش مهمل می‌گذاشت و چه فقط مسئله غدیر پیش نمی‌آمد ، در هر دو صورت مردم اشکال فوق را می‌نمودند ؛ چراکه مسئله خلافت آن‌قدر مهم است که گذشته از اعلانات مکرر می‌بایست در یک شرایط خاص و به‌صورت رسمی نیز انجام گیرد . ممکن بود این نصب و تعیین در روزهای آخر عمر پیامبر صلی الله علیه و آله و درحالی‌که حضرت در بستر بیماری بود انجام بگیرد ، ولی در آن صورت هزاران بهانه به دست دشمن می‌افتاد . یکی می‌گفت : ما حاضر نبودیم ! یکی می‌گفت : ما نشنیدیم ! یکی می‌گفت : إن الرجل لیهجر ! یکی می‌گفت : ما حاضر بودیم و کلام حضرت را هم شنیدیم ولی بعضی عبارات را نشنیدیم ! یکی می‌گفت : ما شنیدیم ولی

منظور حضرت چنین بود . پس بهترین صورت ممکن همان بود که در اجتماعی عظیم که حاضرین آن مسلمانانی از همه ملل اسلام آن روز بودند و در اجتماعی که همه یکجا حاضر بودند و در آن زمان بی‌نظیر و در حد غیرممکن بود ، و در مجلسی رسمی و به‌صورت عمومی مثل بیعت در حال صحت کامل پیامبر ص اعلام شود تا راه هرگونه دسیسه بسته باشد .

اگر ولایت اعلام نمی‌شد نبوت زیر سؤال می‌رفت !

اگر پیامبر صلی الله علیه و اله جانشین خود را تعیین نمی‌کرد گذشته از این‌که نسل‌های آینده از این هدایت‌گری حضرت تا امروز محروم می‌شدند نبوت حضرت را زیر سؤال می‌بردند این اعتراض ممکن بود در شکل‌های گوناگون رخ نمایند ولی ساده‌ترین شکلی که از آن متصور است این بود که بگویند : "معلوم می‌شود این پیامبر در فکر حکومت خود بوده ، و کاری به بقای دینی که آورده نداشته است " !! بنابراین تعیین امام به یک معنی قوام نبوت است .

منصوب کردن خلیفه چه فرقی‌هایی با سپردن آن به شورا داشت ؟

نصب خلیفه توسط پیامبر صلی الله علیه و اله با یک کلمه تمام می‌شود ، ولی وقتی بنا بر شورا باشد قوانین مفصلی می‌خواهد تا آن‌گونه نشود که بعد از پیامبر صلی الله علیه و اله قائلین به شورا آن را چند نوع اجرا کردند!؟ بر فرض این‌که خلافت شورایی باشد ، چطور می‌شود که برای این قانون زیربنایی ، هیچ حدیث و نشانه‌ای در احادیث و قرآن وارد نشده باشد که کیفیت این شورا و ترکیب آن و چگونگی جمع‌بندی بین آراء و امثال آن را گفته باشد . اگر ترس از انتخاب نامناسب و شرایط خاص حاکم بر جامعه مسلمین در آن روز هم نبود، باز مسلمانان در شرایط و کیفیت انتخاب خلیفه دچار همان مشکلی می‌شدند که در اصل خلافت به آن دچار می‌آمدند . با در نظر گرفتن آنچه به‌عنوان دیدگاه تاریخی و اعتقادی ذکر شد ابعاد گسترده‌ای از ارزش فکری و روحی غدیر را دریافتیم .

بخش سوم : تحلیل برنامه های سه روزه غدیر

هر واقعه تاریخی - پس از مطالعه - نیاز به تجزیه و تحلیل جوانبش دارد تا ارزش و اهداف و نتایج آن به‌خوبی شکافته شود ، و از صورت داستان به یک واقعیت ارزشمند در جهت علمی درآید غدیر نه تنها از این قاعده مستثنی نیست ، بلکه به‌خاطر عظمت و حساسیت آن بسیار عمیق و پرمایه است ؛ و برای کشف ارتباطات آن نیاز شدید به تحلیل و موشکافی احساس می‌شود . در این بخش ابتدا به تحلیل کلی واقعه غدیر و انعکاس خبری آن خواهیم داشت آنگاه تحلیل مفصلی بر برنامه‌های به‌یادماندنی غدیر داریم نزول و تفسیر آیات قرآن در غدیر جنبه مهم دیگری است که نیاز به تحلیل دارد تحلیل جمله "من کنت مولا فها علی مولا" می‌تواند به‌عنوان اصلی‌ترین قسمت این بخش تلقی شود تحلیلی بر مواضع حساس خطابه‌ی غدیر و سپس بیعت غدیر آخرین قسمت‌های این فصل به شمار می‌آید .

تحلیل کلی بر اصل واقعه غدیر

واقعه‌ای که برای مردم آن زمان و هر کسی که در طول زمان‌ها آن را می‌شنود فوق‌العاده است یقیناً تأثیرهای ناخواسته‌ای بر جامعه و افکار مردم و خط سیر آنان خواهد گذاشت .

غدیر حق همه انسان‌هاست ، چراکه در آن روز هدف انسانیت مشخص گردید آنان که آن روز را ضایع

کردن حق انسانیت را ضایع کرده‌اند و حق میلیاردها بشر را نادیده گرفته‌اند .
غدیر آسودگی خاطر پیامبر رنجیده بود ، چراکه دست علی بن ابیطالب علیه السلام را گرفت و او را بلند کرد و از همان جا او را به همه عالم و همه تاریخ و همه نسل‌ها نشان داد و معرفی کرد که این وصی و جانشین من است تعیین جانشین پیامبر صلوات الله علیه و اله در موقعیت‌های مختلف صورت گرفت و غدیر برای مردمی که علی علیه السلام را می‌شناختند و هم دیده بودند و هم اقرار داشتند که کسی از او بهتر نیست شاید اگر قبل از غدیر بود ادعا می‌کردند که آزمایشی پیش نیامده و گرنه ما هم چون علی علیه السلام هستیم .

وحشت پیامبر صلی الله علیه و آله از مسلمانان در غدیر بود ، چرا که فرق بین غدیر و دعوت‌های قبلی پیامبر این بود که در غدیر اجتماعی منسجم و یکپارچه و عظیم از مسلمین بود ولی در دعوت‌های قبلی مجموعه‌ای از کفار و مسلمین و یا اکثریتی از کفار در برابر حضرت بودند ولی این مسلمانان چه کسانی بودند که نیمی از خطابه‌ی پیامبر صلی الله علیه و آله و اعلام خطر و حذر از منافقین آنان طی شد . و همه ترس پیامبر صلی الله علیه و آله از مسلمین منافق بود !

تحلیلی بر انعکاس خبر غدیر در آن زمان

پس از سه روز که مراسمی غدیر پایان یافت آن روزها به عنوان "ایام الولاية" در ذهن‌ها و در صفحه تاریخ نقش بست . خبر غدیر و سخنان پیامبر صلی الله علیه و آله در آن مجمع عظیم ، در شهرها منتشر شد و به سرعت شایع گردید و به گوش همگان رسید . بدون شک این خبر مهم توسط مسافران و ساربانان و بازرگانان تا اقصی نقاط عالم آن روز یعنی ایران و روم و چین پخش شد و غیر مسلمانان هم از آن با اطلاع شدند . در بعد دیگر پادشاهان ممالک از قدرت نوپای اسلام وحشت داشتند و چشم طمع به ایام بعد از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله دوخته بودند ، با شنیدن خبر تعیین جانشینی چون علی علیه السلام نقشه‌های خود را بر آب دیدند . بدین وسیله جامعه اسلامی بار دیگر قدرت خود را به نمایش گذاشت ، و از حملات احتمالی بیگانه مصون ماند ، و بدین گونه بود که خداوند حجتش را بر مردم تمام کرد ؛ چنان که امیرالمؤمنین علیه السلام می‌فرماید : " پیامبر صلی الله علیه و اله در روز غدیر برای احدی عذری و برای کسی سخنی باقی نگذاشت " . حضرت زهرا سلام الله علیها نیز می‌فرماید : "خداوند بعد از غدیر خم برای احدی عذری و عذری باقی نگذاشته است" .
تحلیلی بر برنامه های به یاد ماندنی در واقعه غدیر

*بیعت لسانی و عملی

بیعت غدیر در دو مرحله لسانی و عملی با کلیه بیعت هایی که حضرت از مردم گرفته بود فرق داشت ابتدا در خطبه از مردم اقرار گرفتند و در این اقرار به کلمه " آری " و " بلی " اکتفا نکردند بلکه اقرارنامه‌ای را قرائت کردند ، و از مردم خواستند آن را تکرار کنند و در آن اقرار نامه ظریفترین زوایای غدیر را در کوتاهترین عبارات گنجانیدند . پیداست که شکل عمومی بیعت همان دست دادن است ، ولی این دست دادن در واقع حاکی از عهد بستن و تصمیم به وفاداری قلبی و نیز پیمان لسانی است .
کیفیت بیعت عملی و لسانی

پس از روشن شدن این جهت می‌پردازیم به این نکته که پیامبر صلوات الله علیه و آله بیعت با دست و بیعت

لسانی را به چه صورت انجام دادند در اواخر خطبه با درخواست‌های مکرر از مردم تکرار سخن خود را طلب کردند که عبارات آن چنین است :

* همگی این جملات را بگویید : " ما شنیدیم و اطاعت می‌کنیم و راضی هستیم و سر تسلیم فرود می‌آوریم درباره امر امامت امامان علی علیه‌السلام و امامانی که از صلب او به دنیا می‌آیند . بر این مطلب با قلب‌هایمان و جانمان و زبانمان و با دستانمان با تو بیعت می‌کنیم ... " که همان متن مفصل را حضرت برایشان تعیین فرمودند .

* " ای مردم آنچه به شما گفتم تکرار کنید "

** " ای مردم چه می‌گویید خداوند اصوات را می‌شنود و از پنهان‌های قلب‌ها خیر دارد . " کنایه از این‌که اگرچه اصوات به هم مخلوط است و از باطن‌ها هم کسی خبر ندارد ، ولی خداوند ناظر و شاهد است . * بگویید سخنی را که خداوند به خاطر آن از شما راضی شود . * بگویید حمد و سپاس خدایی را که ما را به این مطلب هدایت کرد و اگر خداوند هدایت نکرده بود هدایت نمی‌یافتیم .

بستن عمامه مبارک بر سر امیر المؤمنین علیه السلام

برنامه بستن عمامه در حالیکه حضرت بر فراز منبر در برابر دیدگان جمعیت بودند ، هرگز سابقه نداشت . مهم تر اینکه انجام چنین کاری در حضور مردم آنگاه ارزش دارد که معنایی همراه داشته باشد و مردم از دیدن آن نتیجه‌ای بگیرند . پیامبر صلی الله علیه و آله با این اقدام ، هم امامت و حاکمیت و علی ابن ابیطالب علیه السلام را اعلام کرد ، و هم اعتماد خود را نسبت به او ابراز داشت .

مسیر عجیب مباهله در غدیر

اگر در ماجرای نصارای نجران کار به مباهله نرسید تا یاد قدرت خداوندی را در پشتیبانی از پیامبرش ببینند ، اینک دشمن غدیر مباهله را رسمی کرد و خداوند نیز با پاسخی به او حاضرین غدیر و شنوندگان ماجرای غدیر تا آخر دنیا را در برابر هر شبهه‌ای بیمه کرد و در واقع خداوند ارتباط غدیر را به ذات اقدس خویش اعلام کرد . حارث فهری به‌جای آنکه بگوید : " من غدیر را قبول ندارم و اگر سخن من در انکار غدیر درست باشد خدا عذاب را بر شما نازل کند " ، عکس این سخن را به زبان آورد و در واقع آنچه باید پیامبر صلی الله علیه و آله می‌گفت او برای خود گفت . حارث گفت : " خدایا اگر آنچه محمد درباره ولایت علی می‌گوید حق است و از جانب توست عذابی بر ما منکرین نازل کن ! "

می‌بینیم هم حقانیت مکتب و هم از جانب خدا بودن آن بر لسان حارث جاری شد و صریحا از خدا درخواست عذاب کرده‌است . این اقدام در حضور مردم بود و به‌قدری درخواست عجیبی بود که خداوند عین گفتار او را در قرآن نقل کرده که " اللهم إن كان هذا هو الحق من عندك و فأمطر علينا حجارة من السماء أو ائتنا بعذاب الیم " . اکنون قاضی این مباهله خداوند بود که باید تکلیف مردم را روشن می‌کرد ، چه آنکه بسیاری از منافقین و صاحبان ایمان ضعیف از مردم حاضر در غدیر نیز سخنی همچون حارث در دلشان بود ، ولی جرات ابراز آن را نداشتند . اگر خداوند پاسخ حارث را نمی‌داد آنان نیز همراه حارث می‌شدند و به این باور نزدیک می‌شدند که غدیر ساخته خود پیامبر صلی الله علیه و آله است و به خداوند ارتباطی ندارد . پیامبر صلی الله علیه و آله باز هم خواست راه توبه را به همه مردم نشان دهد که

بازگشت به صراط مستقیم هیچ وقت دیر نیست و آشتی با خدا و اهل بیت همیشه ممکن است . همچنین خواست این نکته را خاطر نشان کند که باید از دشمنان غدیر فاصله گرفت و از آنان دوری جست . از این رو به حارث فرمود : " یا از این گفته ات توبه کن یا از ما فاصله بگیر و از پیش ما برو ." حارث گفت : " قلبم برای توبه مرا همراهی نمی کند ؛ ولی از نزد تو می روم !" با تمام شدن سخن حارث و فاصله گرفتن او از مجلس پیامبر صلی الله علیه و آله ، پرنده ای در آسمان ظاهر شد که سنگی به اندازه عدس در منقار داشت و آن را بر سر حارث فرود آورد . آن سنگ طول قامت او را در نوردید و او را نقش زمین ساخت و پیش چشمان مردم دست و پا زد و جان داد . مهم اینکه خدا عذاب چنین کسی را سریع فرستاد تا شدت غضبش بر منکرین ولایت علی ابن ابی طالب علیه السلام بر همه معلوم شود . آنجا که می فرماید : " للکافرین لیس له دافع ، من الله ذی المعارج " ، " برای کافرین دفع کننده ای از عذاب خداوندی وجود ندارد ...".

تحلیلی بر نزول و تفسیر آیات قرآن در غدیر

در خطابه‌ی غدیر پیامبر صلوات الله علیه و اله آیات بسیاری از قرآن را تفسیر کردند و مطالبی هم در معرفی قرآن بیان فرمودند . ذیلاً به تحلیل این ارتباط تنگاتنگ قرآن و غدیر می پردازیم معرفی قرآن در غدیر در ارتباط با قرآن چهار جهت به طور کامل در خطابه‌ی غدیر بیان شده که عبارت‌اند از مقام قرآن و محتوای آن و نیز معرفی سرپرست قرآن و وظایف ما در قبال آن و بدین صورت جلوه زیبایی قرآن در آن موقعیت حساس ترسیم شده است .

منزلت قرآن

قرآن یادگار و نشانه پیامبر صلی الله علیه و آله در میان مسلمین است . قرآن ثقل اکبر در " انی تارک فیکم الثقلین " است و از ثقل اصغر خبر می دهد .

تفسیر قرآن

مفسر قرآن و بیان کننده باطن آن فقط اهل بیت علیهم السلام هستند .

اهل بیت علیهم السلام خلیفه و جانشین پیامبر صلوات الله علیه و اله در تفسیر قرآن و کسانی هستند که به امضای آن حضرت چنین حقی دارند .

نزول پیایی وحی در غدیر

نزول بیش از چهل آیه از قرآن درباره اقدامات پیامبر صلی الله علیه و آله در غدیر دلیل بر عنایت خاص خداوند این برنامه اسلام از شاخص ترین این آیات به آیهی " یا ایها الرسول بلغ ما أنزل الیک من ربک " و آیهی " الیوم اکملت لکم دینکم " است از سوی دیگر نزول بیش از هشتاد آیه در افشاکری علیه اقدامات منافقین در ایام غدیر مثل آیه " ثم ذهب الی اهلہ یتمطی " ، که در باره حرکات معاویه لعنة الله در غدیر است . این آیات نشانگر ضمانت حفظ حراست خداوند نسبت به پیامبر صلی اله علیه و آله و اجرای مراسم غدیر است ؛ و از سوی دیگر نشانگر تلاش بی وقفه دشمنان ولایت اهل بیت علیهم السلام در ایام آخر عمر پیامبر صلی الله علیه و آله است .

تفسیر آیات قرآن در غدیر

تفسیر سه سوره کامل قرآن که سوره های حمد و عصر و انسان است و نیز دوازده آیه بصورت صریح و بیش از هفتاد آیه به صورت اقتباس و استشهاد که در رابطه با جوانب مختلف غدیر در متن خطبه تحقق یافته شاهد زنده ای بر ارتباط تنگاتنگ غدیر با قرآن است .

تحلیلی بر جمله " من کنت مولاه فعلی مولاه "

جمله " من کنت مولاه فعلی مولاه " ، از پنج کلمه تشکیل شده است :

" مَنْ " ، یعنی " هر کس " : و این کلمه شامل تمام مسلمانان – یعنی آنان که پیامبر صلی الله علیه و آله را قبول دارند – می شود .

" کُنْتُ " ، یعنی " من بوده ام " : استفاده از فعل ماضی به معنای آن است که این منصب برای پیامبر صلی الله علیه و آله ، پایه نبوت عامه و خاتمیت اوست . و خطاب به کسانی است که حضرتش را تاکنون به چنین منصبی قبول داشته اند .

" مولاه " ، یعنی " مولی و صاحب اختیار اویم " ؛ این کلمه محور اصلی جمله است ، " مولی " یعنی کسی که اختیار مردم به دست اوست و نسبت به آنان از خودشان بیشتر اختیار دارد ، و هر دستوری به آنان دهد باید بدون چون و چرا اجرا کنند ؛ و کوتاهی در آن اگر به عنوان اعتراض و شک در حقانیت او باشد مساوی با کفر و انکار نبوت است .

" فَعَلِيَّ " ، یعنی " پس علی ... " ؛ تعیین علی ابن ابیطالب علیه السلام برای منصب و مقامی که در کلمه بعدی ذکر می شود ، مشتمل محکمی بر دهان فتنه گران و دسیسه کاران است تا فکر تشکیک در شخص امام و یا احتمال تعدد آن را از مخیله خود بیرون کنند . از طرف دیگر با معرفی این " علی علیه السلام " ، یازده امام دیگر را هم که بعد از او دارای مقام و منصب او خواهند بود مشخص می کند به طوری که راه تحریف و تشکیک بسته می شود .

" مولاه " ، یعنی " مولی و صاحب اختیار اوست " . همان منصبی که در کلمه سوم این جمله برای شخص خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله ذکر شد عیناً برای علی ابن ابیطالب و یازده امام معین از فرزندان او از جانب خداوند عطا شده است .

معنای دقیق جمله " من کنت مولاه ... "

پس از تبیین کلمات این جمله صورت ترکیبی آن با در نظر گرفتن آن پایه های اعتقادی که ذکر شد چنین ترجمه می شود :

هر مسلمانی که پیامبر صلی الله علیه و آله را به عنوان صاحب اختیار خود قبول دارد و در مورد فرمایشات و اوامر و افعال او اجازه هیچ گونه شک و شبهه و اعتراض به خود نمی دهد ، باید نسبت به علی بن ابیطالب علیه السلام نیز همین اعتقاد را داشته باشد و سخنان و افعال او و آنچه از او می بیند و می شنود را حق بداند . از آنجاکه هیچ گونه جای اعتراض و تشکیک درباره پیامبر صلی الله علیه و آله وجود ندارد ، لذا هر کس به هر عنوان با علی علیه السلام مخالفت کند و یا رودرروی او بایستد بر باطل است و اعتقاد او مساوی با کفر است .

*نکته مهم درباره کلمه " مولی "

خداوند کسانی را صاحب اختیار مردم قرار داده که دارای عصمت مطلق اند و از هرگونه بدی و پلیدی به

هر معنی که باشد پا ک اند . گذشته از آن علمشان را به منبع بی‌پایان علم خود متصل کرده‌است تا جوابگوی انواع احتیاجات مردم باشند .
نتیجه‌گیری از " من کنت مولاه ... "

در اینجا به دو جهت مهم خطبه اشاره می‌کنیم :

1- ائمه علیهم السلام راه راست

صراط مستقیم که قرآن و احادیث بر آن تکیه دارند فقط راه امامان است . سوره " حمد " ، درباره امامان نازل شده است .

2- ائمه علیهم السلام دین کامل

شدن دین خداوند و بالاترین نعمت پروردگار که با آمدن آن نعمتها کامل شد ، ولایت ائمه علیهم السلام و صاحب اختیار شدن آنان بر مردم بود ، و آن هنگامی بود که دین اسلام بعنوان یک دین کامل مورد قبول خداوند قرار گرفت .

معنای کلمه " مولی "

گرفتن کلمه "مولی" برای آنست که هیچ لفظی از قبیل "امامت" ، "خلافت" ، "وصایت" و امثال این‌ها ، نمی‌تواند حامل معنای دقیقی باشد که در " ولایت" نهفته و این لفظ از نظر محتوا فوق همه معانی الفاظ مذکور است . پیامبر صلی الله علیه وآله نمی‌خواهد فقط امامت یا خلافت یا وصایت را بیان کند بلکه می‌خواهد اولی به نفس بودن و صاحب‌اختیار تام بر جان و مال و عرض و دین مردم بودن ، و به عبارت واضح‌تر " ولایت مطلقه الهیه " را که به معنی نیابت تامه از طرف خداست بیان کند . و برای این منظور هیچ لفظی فصیح‌تر و گویا تر از " مولی " پیدا نمی‌شود .

اعتراض به کلمه به معنای کلمه " مولی " در غدیر

جا دارد کسی بگوید این‌که ابوبکر و عمر و حارث فهری لعنت الله و چند نفر دیگر پرسیدند : " آیا این مسئله از جانب خداست یا از جانب توست ؟ " به‌خاطر همین بود که معنای بسیار سنگینی را از کلمه مولی دریافتند که همان صاحب‌اختیار بود و برای زیر سوال بردن آن حاضر به این جسارت نسبت به ساحت مقدس آن حضرت شدند وگرنه همه می‌دانند که تمام گفته‌های پیامبر صلوات‌الله‌علیه و آله طبق آیه " و ما یَنطِقُ عَنِ الْهَوَى " چیزی جز وحی و کلام خداوند نیست .

تحلیلی بر مواضع حساس خطابه غدیر

نگاهی به مراحل و سیر سخن در خطابه غدیر :

سیر سخنرانی تاریخی پیامبر صلی الله علیه وآله در غدیر که حدود یک ساعت طول کشید بسیار دقیق و با در نظر گرفتن مخاطبین آینده آن بود . حضرت در اولین بخش سخن ، به حمد و ثنای الهی پرداختند و صفات قدرت و رحمت حق تعالی را ذکر فرمودند ، و بعد از آن به بندگی خود در مقابل ذات الهی شهادت دادند . در بخش بعدی سخن را متوجه مطلب اصلی نمودند و تصریح کرده‌اند که باید فرمان مهمی درباره علی بن ابیطالب علیه‌السلام ابلاغ کنم ، و اگر این پیام را نرسانم رسالت الهی را نرسانده‌ام و ترس از عذاب او دارم . آنگاه امامت دوازده امام بعد از خود را تا آخرین روز دنیا اعلام فرمودند تا همه

طمع‌ها یکباره قطع شود. از نکات مهم در سخنرانی حضرت، اشاره به عمومیت ولایت آنان بر همه انسان‌ها و در طول زمان‌ها و همه مکان‌ها و نفوذ کلماتشان در جمیع امور بود، و نیابت تام ائمه علیهم‌السلام را از خدا و رسول در حلال و حرام و جمیع اختیارات اعلام فرمودند. در بخش بعدی حضرت صریحاً فرمودند: "هر کس از ولایت ائمه علیهم‌السلام سرباز زند اعمال نیکش سقوط می‌کند و در جهنم خواهد بود". بعد از آن شمه‌ای از فضائل امیرالمؤمنین علیه‌السلام را متذکر شدند. مرحله دیگر سخنان پیامبر جنبه غضب الهی را نمودار کرد. حضرت با تلاوت آیات عذاب و لعن از قرآن فرموده‌اند:

"منظور از این آیات عده‌ای از اصحاب من هستند که مأمور به چشمپوشی از آنان هستم، ولی بدانند که خداوند ما را بر معاندین و مخالفین و خائنین و مقصرین حجت قرار داده، و چشمپوشی از آنان در دنیا مانع از عذاب آخرت نیست."

سپس به امامان گمراهی که مردم را به جهنم می‌کشاند اشاره کرده فرمودند: "من از همه آنان بیزارم". اشاره رمزی هم به "اصحاب صحیفه ملعونه" داشتند و تصریح کردند که بعد از من مقام امامت را غصب می‌کنند و سپس غاصبین را لعنت کردند.

آنگاه حضرت تکیه سخن را بر اثرات ولایت و محبت اهل‌بیت علیهم‌السلام قرار دادند و فرمودند:

"اصحاب صراط مستقیم در سوره‌ی حمد شیعیان اهل‌بیت علیهم‌السلام هستند."

سپس آیاتی از قرآن درباره اهل بهشت تلاوت فرمودند و آن‌ها را به شیعیان و پیروان آل‌محمد علیهم‌السلام تفسیر فرمودند. آیاتی هم درباره اهل جهنم تلاوت کردند و آن‌ها را به دشمنان آل‌محمد علیهم‌السلام معنی کردند.

از فراموش‌نشده‌ترین مراحل خطبه مطالبی اساسی بود که درباره حضرت بقیةالله‌الاعظم حجت‌ابن‌الحسن مهدی ارواحنا فدا فرمودند و به اوصاف و شئون خاص حضرتش اشاره کردند و آینده‌ای پر از عدل و داد را به دست ایشان به همه جهانیان مژده دادند.

از سخنان قبلی خود، احکام الهی را مطرح کردند که مقصود بیان چند پایه مهم عقیدتی بود: از جمله این‌که چون بیان همه حلال‌ها و حرام‌ها توسط من امکان ندارد، با بیعتی که از شما درباره ائمه علیهم‌السلام می‌گیرم حلال حرام را تا روز قیامت بیان کرده‌ام، زیرا علم و عمل آنان حجت است. دیگر این‌که بالاترین امر به معروف و نهی از منکر، تبلیغ پیام غدیر درباره امامان علیهم‌السلام و امر به اطاعت از ایشان و نهی از مخالفتشان است.

خطابه، بیعت لسانی انجام شد و حضرت فرمودند: "خداوند دستور فرموده تا قبل از بیعت با دست، از زبان‌های شما اقرار بگیرم". که خلاصه آن اطاعت از دوازده امام و عهد و پیمان بر عدم تغییر و تبدیل و بر رساندن پیام غدیر به نسل‌های آینده و غایبان از غدیر بود در ضمن بیعت با دست هم حساب می‌شد زیرا حضرت فرمودند: "بگوئید با جان و زبان و دستان بیعت می‌کنیم". کلمات نهایی پیامبر دعا برای اقرار کنندگان به سخنانش و نفرین بر منکرین اوامر آن حضرت بود، و با حمد خداوند خطابه حضرت پایان یافت.

فضیلت بی انتها برای علی علیه‌السلام

پیامبر صلی الله علیه و آله در خطبه غدیر سخنی در فضیلت علی ابن ابیطالب علیه‌السلام فرمود که هیچ

کس نمی تواند بالاتر از آن را بگوید . آن فضیلت عبارت است از : 1- افضلیت او بر همه مردم تا آخر دنیا . 2- اول بودن و پیشگامی علی ابن ابیطالب علیه السلام در دین خدا 3- فداکاری های او در راه خدا 4- رضایت الهی از او 5- ویژگی های خاص او . این فضائل نشاندهنده آن است که با وجود چنین شخصی ، هیچکس با هر درجه و مقامی سزاوار منصب ولایت و امامت نیست .

بخش چهارم : تحلیل عملکرد منافقین در غدیر

*منافقین غدیر سازندگان روزهای سقیفه

همان مجموعه ای که همزمان با غدیر صحیفه ی ملعونه را امضا کردند و در مقابل منبر غدیر ناروا گفته اند و کسانی که در توطئه قتل پیامبر و علی علیه السلام شرکت داشتند همانها در ماجراهای جیش اسامه و من از نوشتن کت و در ماجراهای سقیفه و احراق بیت و بیعت و غصب فدک حضور داشتند و به عنوان عوامل اصلی عمل می کردند اینجاست که بر نسل های آن روز و آینده های مسلمین و حتی غیر مسلمین روشن می شود که ریشه این همه توطئه جز در صحیفه ی ملعونه و ماجراهای منافقان در پشت پرده ی غدیر در جای دیگری قابل جستجو نیست .

از برخورد شدید با منافقین در غدیر چه می فهمیم ؟ معرفی دشمنان در خطبه غدیر و برخورد شدید با آنان - به خصوص با خط نفاق- به همه آموخت که اسلام نسبت به مخالفان توطئه گر بی تفاوت نیست ! پیامبر صلی الله علیه و آله به صراحت تصمیم خود را خود بر قتل امضاکنندگان صحیفه و توطئه گران چون معاویه لعنة الله علیه ، را در غدیر به زبان آورد ، تا به نسل های آینده اسلام بفهماند که بازیگران با سرنوشت مسلمانان مستحق قتل اند . حضرت با افشاگری خود دو پایه اعتقادی " تولی " و " تبری " را پایه گذاری کرد .

اگر غدیر عملی می شد و امیر المؤمنین علیه السلام خلافت را به دست می گرفت نسبت به منافقان همزیستی مسالمت آمیز نشان نمی داد و آنان را از صحنه اجتماع مسلمین ریشه کن می کند و این همان چیزی بود که منافقین از آن وحشت داشتند.

قیافه های ظاهر فریب سقیفه در برابر غدیر

سقیفه نمایان در قیافه های ظاهر فریب و شکننده آمدند که کمر اجتماع در مقابل آن خم شد . بار اول همسر پیامبر صلی الله علیه و آله در میدان جنگ در برابر علی علیه السلام ظاهر شد در حالی که طلحه و زبیر به عنوان دو صحابی پیامبر صلی الله علیه و آله نیز در کنار او بودند . حضور زن در میدان جنگ از یکسو و همسر پیامبر بودن از سوی دیگر ، برای عوام فریبی راه شکننده ای بود و تأثیر بسزایی هم داشت از سوی دیگر دختر مؤسس سقیفه بودن و سابقه هایی که در حیات و پس از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله داشت معرف خوبی برای نمایندگی او از سقیفه در مقابل غدیر بود . بار دوم به بهانه قتل عثمان ، آخرین نماینده تام الاختیار سقیفه با نقشه صاحب سقیفه انتخاب شد معاویه و بقایای سقیفه حزب واحدی تشکیل دادند و به عنوان خون خواهی خلیفه مقتول سقیفه پرچم برافراشتند . پیراهن سقیفه را بر منبر دمشق - که پایه های سقیفه در آن محکم شده بود - آویختند و عناوینی از قبیل

"خال المؤمنین" و "کاتبان وحی" را هم زیور آن نمودند و به جنگ غدیر آمدند .
بار سوم کج فکران پینه بر پیشانی ، که درواقع مولود سقیفه بودند و آرمان خودرأیی و عدم اطاعت از امام معصوم را همچون اهل سقیفه بر دوش می‌کشیدند ، به میدان غدیر آمدند .
معاویه لعنة الله علیه ، این باقی‌مانده سقیفه درطول بیست سال مذبج بزرگی برای غدیر آماده کرد و هزاران نفر از غدیریان را در آن سر برید .
امام صادق علیه‌السلام ارتباط مذبج کربلا به بازوی سیاه سقیفه را چنین می‌فرمایند : " آنگاه که صحیفه ملعونه امضاء شد امام حسین علیه‌السلام به شهادت رسید".

برنامه عظیم ترین توطئه بر ضد خدا در صحیفه

سابقه های توطئه گران در صحیفه ملعونه :

آنان که به‌عنوان اولین توطئه‌گران بر ضد غدیر قدم پیش نهادند نیاز به بازبینی دقیق از نظر سوابقشان دارد تا معلوم شود چرا جز اینان افراد دیگری به چنین فکری نیافتادند و اقدام به چنین ضدیت صریح با برگزیدگان خدا ننمودند . سابقه این افراد از آغاز مسلمانی شان شروع می‌شود . حضرت بقیةالله‌الاعظم ارواحنا فدا دربارہ آنان می‌فرماید : مسلمان شدن ابوبکر و عمر لعنت الله از روی طمع و برای رسیدن به خواسته‌هایشان بوده‌است . امیرالمؤمنین علیه‌السلام در این باره می‌فرماید: روز جنگ و مبارزه که می‌شد فرار را برقرار ترجیح می‌دادند نه تیری رها می‌کردند و نه شمشیر می‌زدند و نه نیزه‌ای به کار می‌گرفتند ... اما روز آسایش و تقسیم غنیمت که می‌شد به سخن می‌آمدند و خود را جلو می‌انداختند .
عمر همیشه از پیامبر صلی الله علیه و آله دربارہ گردن زدن کسی که حضرت قصد قتل او را نداشت اجازه می‌گرفت و آن حضرت اجازه نمی‌داد .

به‌هرحال این مسلمان شدن از روی طمع ادامه یافت تا روزی که این طمع و دشمنی علی علیه‌السلام آمیخته شد و حسرت نیز جرقه‌ای بر آن زد و تمام نمای عداوت با علی علیه‌السلام در سال آخر عمر پیامبر صلی الله علیه و آله خود را نشان داد و طمع آمیخته با دشمنی به میدان آمد و اولین توطئه رسمی بر ضد امیرالمؤمنین علیه‌السلام شکل می‌گرفت نطفه توطئه آنگاه منعقد شد که از آغاز سفر حجةالوداع و قبل از خروج از مدینه پیامبر صلی الله علیه و آله خبر رحلت خود را داد با شنیدن این خبر آرزوی رسیدن به طمع‌ها شکل جدی گرفت و ابوبکر و عمر که روزگار بلندی با یکدیگر عقد اخوت داشتند به این نتیجه رسیدند که تا فرصت از دست نرفته باید بر اساس این آمیخته های روح و جان خود برنامه‌ریزی اساسی کنند نقشه‌های آنان به یک برنامه دو سویه تبدیل شد : از یک سو منع از تحقق خلافت علی علیه‌السلام و دیگری پیش بینی برای دست یافتن خودشان به خلافت . که باید برای این نقشه شوم خود برنامه ریزی می‌کردند .

همپیمانی اولین دشمنان غدیر

پیامبر صلی الله علیه و آله در عرفات و منا و مکه خطابه‌هایی ایراد کرد و مردم را برای اعلان ولایت و امامت و خلافت علی علیه‌السلام به‌طور جدی آماده کرد . در این مرحله ابوبکر و عمر پیشنهاد مربوط به خلافت را بین خود مطرح کردند ، و با یکدیگر پیمان بستند آنان عنوان برنامه خود را چنین قرار

دادند که " پس از رحلت محمد نگذاریم خلافت او در اهل‌بیتش مستقر شود ". برای این‌که بر تصمیم و پیمان خود شاهدهی داشته باشند که هرکدام بی‌خبر از یکدیگر پیمان‌شکنی نکند ابوعبیده‌ی جراح را به‌عنوان امین خود انتخاب کردند ؛ چراکه همفکری او را با خود می‌دانستند و هر دو به وی اعتماد داشتند . پس از آنکه تصمیم خود را با ابوعبیده در میان گذاشتند او پذیرفت بدین‌گونه این پیمان بین سه نفر تحقق یافت .

نقشه ای برای مهاجر و انصار

با توجه به این‌که مردم به دو گروه بزرگ مهاجرین و انصار تقسیم می‌شدند و افراد تازه وارد هم به یکی از این دو گروه ملحق می‌شدند ، طبعاً برای قبضه کردن امور کافی بود کلیدی برای تسلط بر این دو گروه پیدا کنند . مسئله مهاجرین را خود ابوبکر و عمر حمل کردند و بعد به این صورت که با آزادشدگان فتح مکه و نیز منافقان مهاجرین از قبل رابطه‌ای تنگاتنگ داشتند ، و بارها به کمک آنان به کارشکنی در امور پیامبر صلی الله علیه و آله پرداخته بودند . لذا عملاً آنان تحت فرمان و در اختیار ابوبکر و عمر بودند . نیمه دیگر مسئله انصار بودند که از نظر ابوبکر و عمر حل این مسئله نیاز به حیل‌های خاصی داشت ، نقشه شومی که توانست آنان را از این مشکل بیرون آورد و وارد کردن معاذ بن جبل در پیمان خود بود ، چراکه او از یک‌سو ظاهری مقدس و عالمانه داشت و از سوی دیگر ارتباط نزدیکی با رؤسای دو تیره انصار داشت انصار به دو طایفه بزرگ " اوس " و " خزرج " تقسیم می‌شد و رئیس واحدی به نام " سعد بن عباده " داشتند . و هر یک از این دو طایفه برای خود رئیسی داشتند که یکی " بشیر بن سعد " رئیس خزرج و دیگری " اسید بن حضیر " رئیس اوس بود و همه رؤسای قبایل تحت فرمان اینان بودند . اصحاب صحیفه به‌خوبی می‌دانستند سعد بن عباده کسی نیست که با ابوبکر و عمر هم‌پیمان شود برای همین معاذ بن جبل را برگزیدند که او با اطمینان خاطر می‌توانست بشیر و اسید را برای ورود به پیمان آنان متقاعد کند . و هم با قاطعیت به ابوبکر و عمر گفت : " من از جهت قوم خود انصار خیالتان را راحت می‌کنم شما هم از جهت قریش به من اطمینان دهید ". معاذ سراغ این دونفر رفت و مسئله را به‌طور جدی با آنان در میان گذاشت چهره به‌ظاهر مقدس و عالمانه معاذ بود که اثر خود را گذاشت و آنان پذیرفتند که هر یک تمامی رؤسای قبایل تحت فرمان خود را در جریان امر قرار دهند تا در موقعیت لازم تحت یک فرمان عمل کنند . این‌گونه بود که مسئله انصار هم حل شد و از این جهت هم خیالشان آسوده شد .

تکمیل پنج نفر برای صحیفه

در یکی از مراحل که این چهار نفر در حال مذاکره سری بودند سالم مولی ابی حذیفه متوجه سخنان آنان شد و از کارشان بویی برد . لذا قسم یاد کرد که اگر موضوع را با او در میان نگذارند افشاگری خواهد کرد ! از آنجاکه سالم نسبت به علی بن ابیطالب علیه‌السلام بغض شدیدی داشت و این گروه سابقه او را به‌خوبی می‌دانستند ، لذا ابوبکر به او گفت : " ای سالم آیا عهد و پیمان می‌بندی که وقتی موضوع اجتماع مان را به تو بگویم و تو را از آن باخبر کنیم ، اگر خواستی با ما همراه شوی و تو را به‌عنوان یکی از گروه خود به حساب بیاوریم و اگر نخواستی ، این سر را کتمان کنی و افشا ننمایی " ؟ سالم پذیرفت و بر سر این قول و عهد پیمان بست . آنان به سالم گفتند : " ما جمع شده‌ایم تا هم‌قسم شویم و پیمان ببندیم که از محمد اطاعت نکنیم در آنچه از اطاعت علی بن ابیطالب بعد از خود بر ما واجب کرد ". سالم قسم یاد کرد

که در این مسئله با شما هم پیمان می شوم . او گفت : " بخدا قسم آفتاب طلوع نکرده بر اهل بیته که نزد من از بنی هاشم مبعوض تر باشد ؛ و در بنی هاشم از علی ابن ابیطالب کسی نزد من مبعوض تر نیست ."

امضای اولین معاهده بر ضد غدیر

اکنون نوبت آن بود که این عهد و پیمان را بین خود رسمیت دهند تا در عمل به آن ملتزم باشند و در مراحل بعدی آن یکدیگر را تنها نگذارند و برای همین روی سنگ سرخ میان دو ستون داخل کعبه نشستند و پیمان خود را تجدید کردند و گفتند : "یکدیگر را بر ضد علی کمک می کنیم به حدی که ما تا زنده هستیم یعنی (تا آخرین نفس) به خلافت دست نیابد ." سپس متن پیمان نامه را عمر چنین املاء کرد و ابو عبیده برای آنان نوشت : اگر محمد از دنیا رفت یا کشته شد خلافت را از اهل بیت ا و مانع می شویم . این پیمان نامه در داخل کعبه نوشته شد و به امضای این پنج نفر رسید و مهرهای خود را بر آخر آن زدند و ابو عبیده به عنوان امین این گروه برگزیده شد تا با حضور او متخلف را مجازات کنند . در آن لحظه پیامبر صلی الله علیه و آله در مسجد الحرام بود و هنگام خروج از کعبه آنان را می دید برای آنکه گمان نکنند کار آنان از نظر حضرت مخفی است نگاهی به ابو عبیده کردند و فرمودند : " این امین امت است !! "

دعوت از بنی امیه برای همکاری

اولین کسانی که از نظر فکری به ابوبکر و عمر در غصب خلافت نزدیکتر تشخیص داده شدند بنی امیه بودند . آنان امویان را که در رأسشان ابوسفیان و معاویه و عثمان قرار داشتند به پیمان خود دعوت کردند در این مرحله مسئله اقتصادی را هم به مسائل خود اضافه کردند و آن (منع خمس از اهل بیت علیهم السلام) بود . دلیل خود را هم درباره ی خمس چنین بیان کردند اگر خمس در اختیار آنان باشد از آن در راه خلافت استفاده خواهند کرد .

توطئه چندمرحله ای در صحیفه

از مضمون صحیفه پیداست که اهداف آنان چندمرحله ای بوده تا اگر در مرحله ای شکست خوردند وارد مرحله بعدی شوند .

1- منع خلافت از اهل بیت علیه السلام که در رأس آنان علی بن ابیطالب علیه السلام است ، اگر چه حتی خودشان به خلافت نرسند .

2- پس از منع خلافت از علی علیه السلام تلاش کنند که خود به خلافت دست یابند .

3- پس از منع خلافت از علی علیه السلام و رسیدن خودشان به خلافت ، علی علیه السلام را هم وادار به بیعت با خود نمایند .

اطلاع پیامبر صلی الله علیه و آله و اصحاب خاص از صحیفه

پیامبر صلی الله علیه و آله ، از همه این توطئه ها آگاه بود . برای همین در اولین مرحله ، امیر المؤمنین علیه السلام و سلمان و ابوذر و مقداد و زبیر را فراخواند ، و این پنج نفر را نام برد و فرمود : ابوبکر و عمر و ابو عبیده و سالم و معاذ متعهد شده اند و پیمان بر غصب خلافت بسته اند و بین خود صحیفه ای نوشته اند که اگر من کشته شدم یا از دنیا رفتم این خلافت را از تو- ای علی- مانع شوند . امیر المؤمنین

علیه‌السلام عرض کرد: " پدرم فدایت یا رسول‌الله ، اگر اینان به تصمیمات خود جامعه عمل پوشاندند دستور می‌دهی چه عکس‌العملی نشان دهم ؟ " فرمود: " اگر یارانی در برابرشان یافتی با آنان جهاد و مقابله نما ، و اگر یاری نیافتی بیعت اجباری آنان را بپذیر و خون خود را حفظ کن ".
نقش عایشه و حفصه در برنامه‌های ضد غدیر

عایشه و حفصه در چنین موقعیتی نقش بسیار مهمی را برای غصب خلافت برعهده گرفته‌اند چه آن که با حضور در زندگی پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله ، به‌عنوان همسران آن حضرت جزئیات لحظه به لحظه ماجراها را برای پدران خود ابوبکر و عمر لعنت‌الله‌که - مهره‌های اصلی صحیفه بودند- گزارش می‌کردند وقتی پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله وارد مدینه شد به خانه عایشه و حفصه نرفت و ارتباط خود را به آنان قطع کرد و درباره آنان آیات سوره تحریم نازل شد . آنان که این ارتباط را ضروری می‌دانستند به دستور ابوبکر به‌عنوان عذرخواهی نزد پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله آمدند و حضرت به‌شدت آنان را مؤاخذه نمود. بار دیگر که ارتباط برقرار شد عایشه و حفصه لعنت‌الله‌علیهم‌لحظه‌به‌لحظه و خیم شدن حال پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله ، را توسط پیک‌هایی سری تا لشکر اسامه برای پدران خود می‌فرستادند. همین دونه‌ها بودند که توانستند ابوبکر و عمر لعنت‌الله‌را در موقعیت لازم به مدینه بازگردانند تا برنامه غصب خلافت طبق نقشه قبلی انجام شود .

کارشکنی‌های صحیفه ملعونه مقارن با مراسم غدیر
کاروان عظیم حجاج از مکه به سوی غدیر حرکت کرد ، و در همان مسیر حرکت توطئه‌های شکننده آغاز شد . از اجازه بی‌موقع برای جدایی از کاروان گرفته تا عبور بی‌اجازه از غدیر که با هدف برهم زدن مراسم انجام شد ؛ طرح سؤال‌های بی‌جا درباره توقف در غدیر ، پراکنده شدن از برابر منبر پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله ، مسخره کردن در بین خطبه با تشکیک در نسبت سخنان آن حضرت به خدا و اظهار نارضایتی از اقدامات حضرت و مطرح کردن تعصبات قومی و مسخره کردن مقام نبوت ، همه سلسله به‌هم‌پیوسته‌ای از توطئه‌های منافقین بود . استهزاء بعد از خطبه در قالب انکار سخنان حضرت یاد کردن از خلافت به‌عنوان غنیمت ، طرح سوالاتی درباره الهی بودن غدیر ، درخواست‌هایی از قبیل معرفی دیگری به‌جای علی علیه‌السلام و یا شرکت با علی علیه‌السلام در خلافت همه این‌ها کارشکنی‌هایی بود که منافقین از مطرح کردن هیچ‌کدام فروگذار نکردند . که به یک مورد آن نگاه تحلیلی خواهیم داشت

پیشنهاد معرفی شخص دیگری به جای علی علیه‌السلام !

راه دیگری که منافقین و در رأس آنان پنج نفر اصحاب صحیفه برای خود اندیشیدند که شاید با پذیرش آن از سوی پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله ، غدیر خنثی شود ، مطرح کردن نسخ ولایت علی علیه‌السلام و انتخاب دیگری به‌جای او بود ابتدا شایعه کردند که "ای‌کاش غیر از علی را خلیفه قرار می‌داد یا اکنون که کار تمام‌شده دیگری را به‌جای او قرار دهد!!" در مرحله بعد گریز به اهداف خود را شروع کردند و گفتند: " اگر به‌جای علی ، ابوبکر و عمر را قرار دهد از آن‌ها پیروی می‌کنیم!!" بعد سخن جدی‌تری گفتند: " قلوب ما طاقت ولایت علی را ندارد که هم از محمد اطاعت کرده باشیم و هم از علی اطاعت کنیم . باید درخواست کنیم که او را برای ما با دیگری عوض کند!!" سپس پا به مرحله عمل گذاشتند و رسماً نزد پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله آمدند ، و با گنجاندن دسیسه اصلی خواسته خود را مطرح کردند و

گفتند: " یا رسول الله ، مردم تازه مسلمان شده‌اند و راضی نمی‌شوند که نبوت در تو و امامت در پسرعمویت باشد ، اگر آن را به دیگری منتقل کنی بهتر است ". ولی پیامبر صلی الله علیه و آله سخن آنان را رد کرد و فرمود: " من این کار را با رای خود انجام نداده‌ام که اختیار داشته باشم . خدا به من امر کرده و آن را بر من واجب نموده است ". سپس آیه ای در پاسخ آنان نازل شد که " اگر کسی را شریک نمایی عمل تو بی‌ارزش می‌شود".

توطئه قتل پیامبر و علی علیه السلام مقارن غدیر پس از امضای صحیفه ملعونه که تعهد نامه اصلی برای همه توطئه ها بود ، دو نقشه با نتایج پیش بینی شده بر ضد غدیر طرح شد . این نقشه قبلا در مدینه به هنگام بازگشت پیامبر صلی الله علیه و آله از جنگ تبوک طرح شده بود که با نزول وحی خنثی شد . نقشه اول طرح قتل پیامبر صلی الله علیه و آله قبل از رسیدن به مدینه ، و نقشه دوم قتل علی علیه السلام بود . با آنکه نقشه به دقت انجام شد ولی با عنایت پروردگار آن حضرت سالم ماند و توطئه با شکست مواجه شد . در این قسمت تحلیلی بر جزئیات این دو توطئه خواهیم داشت .

توطئه اول : نقشه قتل پیامبر صلی الله علیه و آله

اکنون که مراسم غدیر پایان یافت و کاروان عظیم غدیر به حرکت درآمد اولین نقشه‌ی شوم در راه اهداف صحیفه ملعونه آماده شد و افراد لازم برای اجرای آن در نظر گرفته شدند و زمان و مکان اجرای آن را هم مشخص کردند . این نقشه که عبارت بود از قتل پیامبر صلی الله علیه و آله قبل از رسیدن به مدینه با این هدف انجام شد که اجتماع از شخصیتی که قوام امور به حضور او بستگی داشت خالی شود تا بتوانند آشوبی به پا کنند و فکرهای پیش‌ساخته خود را به اجرا درآورند .

انتخاب

افرادی که

چهارده نفر برای اجرای توطئه قتل

برای اجرای نقش در نظر گرفته شدند از چند خصوصیت برخوردار بودند .

1- همگی از کینه‌توز ترین و دشمن‌ترین افراد نسبت به پیامبر و علی علیه السلام بودند .

2- در

پیمان‌نامه و صحیفه ملعونه اولین هم‌پیمانان و متعهد شوندگان بودند .

3- با این اقدام آینده خود را می‌خریدند و در صورت پیروزی در نقشه‌ها در رده اول مقامات آینده خلافت مغضوب

قرار می‌گرفتند ، که همین‌گونه هم شد .

برای این کار چهارده نفر انتخاب شدند این افراد عبارت بودند از پنج نفر اصحاب صحیفه ملعونه که در کعبه

امضا شد یعنی ابوبکر و عمر و ابو عبیده و معاذ بن جبل و سالم ، و شش نفر از قریش یعنی عثمان و

معاویه و عمرو عاص و طلحه و سعد بن ابی وقاص و عبدالرحمان بن عوف و سه نفر دیگر: ابوموسی

اشعری و مغیره بن شعبه و ابوهریره در بعضی روایات او س بن حدثان نیز ذکر شده ، و او همان

کسی است که در حدیث جعلی " إنا معاشر الانبیاء لا نورث " به‌عنوان کمک به عایشه و حفصه در

شهادت همراه شد و گواهی داد. مناسب ترین مکان برای چنین هدفی بر فراز قلعه هرشی بود که با عنایت

پروردگار، جبرئیل صدا زد : " یا محمد ، ابوبکر و عمر و ... در انتظار تو نشسته اند تا تو را ترور

کنند " ! پیامبر صلی الله علیه و آله این خبر را به اطلاع حذیفه و عمار رسانید ، و به آنان دستور داد تا

با شمشیر های خود آماده باشند . در عین حال از ضمانت " والله یعصمک من الناس " خبر داد که آنان

قادر به هیچ اقدامی نخواهند بود .

توطئه دوم : نقشه قتل علی علیه السلام

مناقضین بار دیگر مجلسی سری تشکیل دادند و این بار درباره کیفیت به قتل رساندن علی بن ابیطالب به مشورت پرداختند پس از تصمیم‌گیری نهایی در این باره برای آنکه فرار و گریز دفعه قبل تکرار نشود معاهده نامه‌ای درباره قتل آن حضرت امضا کردند سپس آن را به ابو عبیده جراح به عنوان امین خود سپردند و رفتند تا برای این کار آماده شود اما جبرئیل این خبر را به پیامبر صلوات الله علیه و آله داد. حضرت فوراً ابو عبیده را احضار کرد و آن صحیفه را از او طلب کرد. این بار ابو عبیده نتوانست انکار کند و فوراً آن نوشته را به پیامبر صلی الله علیه و آله تحویل داد حضرت باز هم افشاگری را صلاح ندانست و فقط به آنان فرمود: " اکفرتم بعد اسلامکم "، " آیا بعد از اسلامتان کافر شده‌اید!! " و این خطا بی بود که به عهدشکنان و کسانی که مخفیانه به نفع کفار عمل می‌کردند گفته می‌شد. باینکه صحیفه در دست پیامبر صلی الله علیه و آله بود و امضای آنان در آخر نوشته دیده می‌شد ولی با کمال وقاحت قسم یاد کردند که چنین قصدی نداشته اند !!! پیامبر صلی الله علیه و آله هم پیگیری این مسئله را ادامه نداد، ولی معلوم شد مناقضین تا چه حد در کار خود جدی هستند و با شکست نقشه‌ای سراغ توطئه دیگری می‌روند و آرام نمی‌نشینند.

صحیفه ملعونه دوم در مدینه

اصحاب صحیفه ملعونه پس از ورود به مدینه می‌دانستند که فاصله زیادی تا رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله نمانده و باید هرچه سریع‌تر تدارک روزهای پس از رحلت آن حضرت را ببینند. و از همه مهم‌تر تدوین اساسنامه‌ای بود که به جای قانون نامه ابدی غدیر باید تنظیم می‌شد. آنان با شناختی که از جامعه مسلمین در سال آخر عمر پیامبر صلی الله علیه و آله پیدا کرده بودند، به تدوین و تصویب موادی پرداختند که در صحیفه‌ی ملعونه‌ی اول به‌طور مجمل بیان شده بود این‌گونه بود که صحیفه‌ی ملعونه‌ی دوم به عنوان مفسر صحیفه اول نوشته شد و به امضای سردمداران توطئه رسید. پیامبر صلی الله علیه و آله هم با اشاراتی رمزی آنان را متوجه ساخت که از کارشان باخبر است. به فاصله پنج روز از ورود کاروان به مدینه، محرم سال یازدهم هجری رسید در چنین موقعیتی پنج نفر اصحاب صحیفه با نه نفری که در عقبه هر شی به آنان افزوده شدند و همراه بیست نفر دیگر از رؤسای قبایل و کسانی که مردم تحت فرمانشان بودند شب‌هنگام در خانه ابوبکر جمع شدند تا برنامه دقیقی برای آینده بسیار نزدیک خود تدارک ببینند. خداوند بیدارگر نسل‌ها اسماء بنت عمیس را - که همسر ابوبکر بود ولی ایمان واقعی داشت - در آن ساعات شب ماموریت داد تا جزئیات ماجراهای آن شب را به‌خاطر بسپارد و برای حذیفه نقل کند تا خبر آن به نسل‌های مسلمان برسد و از تاریخچه ماقبل سقیفه آگاه باشند آنان این اساسنامه را تصویب کردند و در همان شب متن مفصل آن را تدوین کردند و توسط سعید بن عاص نوشتند و به امضای 34 نفر حاضر در جلسه رسانیدند. سپس صحیفه را به ابو عبیده دادند تا آن را در کعبه کنار صحیفه اول دفن کند.

سخنرانی پیامبر صلی الله علیه و آله درباره صحیفه ملعونه دوم

پیامبر صلی الله علیه و آله پس از نماز صبح رو به ابو عبیده جراح کرده فرمود: " خوشا به حال تو که امین این امت شده ای " ! سپس این آیات را تلاوت نمود: " فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ تُمْ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيُشْتَرَوْا بِهِ تَمَنَّا قَلِيلًا، فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ " ، (بقره ، 79) " وای بر کسانی که نوشته ای را به دست خویش می نویسند و سپس می گویند: این از سوی خداست ، تا با آن مبلغ کمی بدست آورند . وای بر آنان از آنچه دستهایشان می نویسد و وای بر آنان از آنچه کسب می کنند .

آنگاه فرمود: کسانی که در این امت چنین صحیفه ای را نوشته اند شباهت دارند به آنان که خدا می فرماید: " يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَى مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا " . سورة نساء ، 108

" از مردم مخفی می کنند اما از خدا مخفی نمی کنند و خدا ناظر آنان است هنگامی که شب را سحر می کنند در سخنی که خدا راضی نیست ، و خدا به آنچه انجام می دهند احاطه دارد ." .
سپس فرمود: امروز گروهی در امت من تشکیل یافته اند که در صحیفه نوشتن شان مانند سردمداران زمان جاهلیت شده اند که صحیفه ای بر علیه ما نوشتند و در کعبه آویزان نمودند . خداوند به آن عده امکانات می دهد تا آنها و کسانی را که بعد از آنان می آیند امتحان کند و انسان های خبیث و پاک را از هم جدا سازد . اگر نبود که خداوند به من دستور داده از آنها اعراض نمایم برای مقدری که می خواهد به انجام رساند ، هم اکنون آنان را پیش آورده گردنشان را می زدم ! حذیفه می گوید : به خدا قسم دیدیم هنگامی که پیامبر صلی الله علیه و آله این سخنان را می فرمود لرزه بر اندام امضاکنندگان صحیفه افتاده و اختیار از کف داده بودند ، به طوری که بر حاضران در مجلس مخفی نماند که حضرت با سخن خویش آن عده را قصد کرده و این آیه های قرآنی را درباره ی آنان می خواند .

نتایج صحیفه بعد از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله

اصحاب صحیفه طبق پیمانی که با هم بسته بودند توانستند با کمک یکدیگر مشکلات سقیفه را از سر راه بردارند و خلیفه ی غاصبی را به جانشینی پیامبر صلی الله علیه و آله بنشانند .
خلیفه از پیش تعیین شده صحیفه بر فراز منبر

مردم بی خبر از پشت پرده به فاصله چند ساعت از رحلت پیامبرشان ، ابوبکر را بر فراز منبر آن حضرت دیدند در حالی که عمر و ابو عبیده و بقیه امضاکنندگان صحیفه اول و دوم اطراف منبر را گرفته بودند و با او بیعت می کردند و به او برای خلافت تبریک می گفتند !!!

در پی آنان همه منافقینی که به بهانه آخرین دیدار با پیامبر صلی الله علیه و آله از لشکر اسامه به مدینه بازگشته بودند ، به جای یکدست با دو دست ابوبکر بیعت می کردند . با فرمان بشیر بن سعید و اسید بن حضیر همه قبایل انصار نیز گروه گروه آمدند و با ابوبکر لعنت الله بیعت کردند . و این گونه بود که بدون هیچ زحمتی و در زمان کوتاهی همه مردم - جز عده انگشت شماری - با ابوبکر - بلکه با صحیفه ی ملعونه - بیعت کردند .

بیعت اجباری صاحب غدیر با اصحاب صحیفه

چند روزی نگذشت که مأموران سقیفه بادر دست داشتن مدرکی به نام صحیفه صاحب غدیر را

کشان‌کشان برای بیعت اجباری با ابوبکر به مسجد آوردند آنان درحالی‌که شمشیرها را بالای سر او گرفته بودند دستور می‌دادند که هرچه زودتر با غاصب حق او بیعت کند !! غاصبین خلافت پاسخ این لحظه‌ی حساس را پیش‌بینی کرده بودند چراکه هم رودرروی پیامبر صلی الله علیه و آله آن را گفته‌اند و هم هنگام بیعت غدیر آن را به زبان آوردند و هم در متن صحیفه‌ی ملعونه‌ی دوم آن را ثبت کردند . این بود که ابوبکر بلافاصله گفت : " آری " ، پیامبر آن مطالب را درباره خلافت تو گفته ولی آن را نسخ کرده و گفته : " إن الله لا یجمع لنا النّبوة والخلافه " : " خداوند نبوت و خلافت را برای ما جمع نمی‌کند " ! می‌بینیم که غدیر قابل انکار نبود ، لذا عنوان منسوخ شدن غدیر را با یک روایت جعلی که به پیامبر صلی الله علیه و آله نسبت دادند به میان آوردند .

از ابوبکر لعنت الله سوال شد که آیا درباره این حدیث شاهدهی هم دارد که از پیامبر صلی الله علیه و آله شنیده باشد ؟ از میان آن‌همه جمعیت فوراً چهار نفر برای شهادت برخاستند: عمر، ابوعبیده ، معاذ بن جبل و سالم مولی ابی حذیفه !! مردم بی‌خبر از نقشه‌های پنهان با مسئله‌ی جدیدی روبه‌رو شده بودند که قدرت فکر کردن و نفی و اثبات را از آنان گرفته بود .

افشای اسرار صحیفه ملعونه پس از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله خداوند در آن فتنه سیاه توسط حجت عظمای خود علی بن ابی طالب علیه السلام اتمام حجت نمود .

درحالی‌که شمشیرها بالای سر علی علیه‌السلام آماده فرود بود و همه می‌دیدند و می‌شنیدند حضرت فرمود: وفا کردید به صحیفه‌ی ملعونه‌ی خود که در کعبه بر سر آن هم‌پیمان شدید که اگر خدا محمد را بکشد و یا بمیرد این خلافت را از ما اهل‌بیت علیهم‌السلام بازپس‌گیرید .

آنان که هرگز انتظار چنین افشاگری در آن موقعیت حساس را نداشتند بی‌اختیار در پیشگاه مردم اقرار کردند . ابوبکر فوراً گفت : "تو از کجا می‌دانی؟! ما که تو را از آن مطلع نکرده بودیم " !!! حضرت فرمودند : " ای سلمان ، ای ابوذر، ای مقداد، ای زبیر، شما را به خدا و حق اسلام قسم می‌دهم که آیا از پیامبر صلی الله علیه و آله نشنیدید که در حضور شما می‌فرمود : این پنج نفر- که نامشان را به‌خصوص ذکر کرد - در کعبه بین خود صحیفه‌ای نوشته‌اند و پیمان بسته‌اند که اگر من کشته شدم یا مردم خلافت را- ای علی- از تو مانع شوند "!!

این چهار نفر شهادت دادند که این مطلب را از پیامبر صلی الله علیه و آله شنیده‌اند ، و این یادگار روزی بود که پس از امضای صحیفه پیامبر صلی الله علیه و آله خبر آن را به این چند نفر از اصحاب خود داد . آنان اضافه کردند که تو از پیامبر صلی الله علیه و آله پرسیدی که اگر نقشه اینان اجرا شد به من امر می‌فرماید چه کنم ؟ پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود :

اگر یارانی یافتی با آنان جها کن و در مقابل آنان مقاومت کن ، و اگر یارانی نیافتی دست نگهدار و خون خود را هدر مده .

این‌گونه بوده که خداوند هیچ‌کس را در برابر غدیر معذور نخواهد دانست ، و همه دانستند و می‌دانند که آنچه برنامه بلندمدت غدیر را برهم زد یک نقشه شوم مستمر و پیش‌بینی‌شده بود، و در کنار همه این نقشه‌ها خداوند لحظه به لحظه حقایق را برای مردم روشن ساخت و کسی را در بی‌خبری و جهالت رها نکرد.

کلیاتی از غدیر در کلام مولی علی علیه السلام

غدیر در کلام صاحب غدیر معجونی است از آزمایش الهی و کمال‌الدین و تمام نعمت و رضایت پروردگار و اتمام حجت کامل و اراده‌ خداوند . غدیر یوم الولاية غدیریان است ، که خداوند آنان را بدین نعمت اختصاص داده‌است غدیر بالاترین فضیلت امیرالمؤمنین است که به دست یداللهی پیامبر صلی الله علیه و آله اعلام شده است .

غدیر فضیلت انحصاری حضرت

قلب به درد آمده صاحب غدیر حرف‌ها برای گفتن دارد و نفرین می‌کند مردمی را که با دریایی از فضیلت از او فاصله گرفتند . ا و متعجبانه فضائلی را برمی‌شمرد که احدی با او در آن‌ها شریک نیست و نمی‌تواند مانند او باشد . و غدیریکی از این موارد است که او بر فراز دستان ختم رسل برای بشریت معرفی شد و صاحب‌اختیار همه مردم گردید . در این باره می‌فرماید : " من هفتاد فضیلت و منقبت دارم که احدی از اصحاب پیامبر صلی الله علیه و آله در آن‌ها با من شریک نیستند ... و اما پنجاه و یکم ، پیامبر صلی الله علیه و آله در روز غدیر خم مرا برای همه مردم منصوب نمود و فرمود : " من کنت مولاه فعلی مولاه " . پس ظالمین دور از رحمت خدا باشند و عذاب خدا بر آنان باد.

اتمام حجت با حدیث غدیر در کلام مولی علی علیه السلام

سوال صاحب غدیر از آنان که حق او را نادیده گرفته‌اند در واقع اتمام حجت درباره حقیقتی است که خدا از آن سؤال خواهد کرد . همه این سوالات همراه با تعجب است و حاکی از نبایدهایی است که رخ داده و بی‌انصافی‌هایی است که چهره انسان را به‌خاطر تحمل نکردن ولایت " ظلوم جهول " نموده‌است . در این سوالات صاحب غدیر سوزی احساس می‌شود که همراه توبیخ است ، و باید هم اینگونه باشد گاهی می‌فرماید: " از من که صاحب روز غدیرم بیعت خواستند؟! " گاهی دیگر می‌پرسد : " نشنیدی در روز غدیر خم چه می‌فرمود؟ " گاهی محاکمه می‌کند که " من صاحب اختیارم یا تو؟ " ! جای دیگر تعجب می‌کند از کسی که روز غدیر برایش قانع‌کننده نیست . در مواردی جویا می‌شود که آیا غدیر درباره غیر من بوده ؟ گاهی به گوش همه عالم می‌رساند که " چگونه صاحب‌اختیار آنان باشم درحالی‌که آنان حاکم بر من باشند؟! " آخر الامر هم کار غدیر را به قیامت وامی‌گذارد تا این سوالات را در پیشگاه خدا پاسخگو باشند...